

Mokslu Lietuva

Leidžiamas nuo 1989 m., du kartus per mėnesį

Nr. 4 (735)

VASARIO 16-OSIOS ŠVENTINĖ EISENA VILNIUJE

Dr. Vytautas Sinica

Organizatorių vardu dėkoju visiems, atėjusiems į Vasario 16-osios šventinės deglų eisena. Jūs ne tik švenčiate, jūs laužote baimę ir traukote pančius. Negaliu nematyti, kaip ši šventė kasmet atveria mąstymo sienas ir vis daugiau žmonių, anksčiau į ją žvelgusių per baimės akinius, įsitraukia, dalyvauja, kviečiasi kartu šeimai ir draugus. Pamačiau, kad už manęs beveik vien moksleivio ar studento amžiaus žmo-

Vasario 16-osios eisena Vilniuje. Alkas.lt nuotr.

nės – nematyti, mūsų veikloje dar nedalyvaujantys, taigi šventėje – nauji.

Džiaugiuosi dėl jų, nes jiems nėra jokių kliūčių didžiuotis savo tauta ir valstybe, o kartu ir reikalauti, kad ji saugotų savo kalbą, kultūrą, istorinę atmintį ir, žinoma, tautinę

sudėtį. Lietuvai nereikalingas joks masinis perkeitimas. Nepriklausomos Lietuvos egzistavimas neturės jokios prasmės, jeigu ji nebus lietuviška. Šią, kadaise Vasario 16-osios Lietuvoje visiškai akivaizdžią tiesą reikės vis dažniau kartoti. Net per šventes! ■

Prof. Adas Jakubauskas – apie istorinę atmintį (žr. 1–2 p.)

ŠIAME NUMERYJE

Išsaugokime istorinę atmintį

● 1–2 p.

Enciklopedija Lietuvai ir pasauliui

● 2 p.

Kas yra žmogus?

● 3 p.

Lietuvos Respublikos Seimo pranešimai

● 3–4 p.

Mokslo premijų laureatai

● 4, 6 p.

Lietuvos dirvožemininkai valstybės atgimimo metais

● 5 p.

Lietuvos aktualijos

● 5–7 p.

Pasaulio aktualijos

● 7 p.

Lietuvos žemės ūkio politikos klystkeliai

● 8 p.

Gimtinėje prisimintas istorikas Sigitas Jegelevičius

● 9–10 p.

Naujos knygos, renginiai, parodos

● 10–12 p.

Netektis: Doc. dr. Janina Barauskaitė

● 12 p.

JAV lietuvių tautinės minties laikraščio „Dirva“ (leidžiamo nuo 1916 m.) sveikinimas

Gediminas Markevičius

Tegyvuoją Lietuvos valstybę!
Tegyvuoją Vasario 16-oji – Lietuvos valstybingumo atkūrimo diena!
Sveikiname Jus, brangūs tautiečiai, šios didžios šventės proga. Švęsdami Vasario 16-ąją, nepamirškime ir už savo išlikimą kovojančios sesės Ukrainos. Jos sėkminga kova yra ir mūsų laisvės garantas. Prisidėkime prie Ukrainos pergalės. Tai bus indėlis ir į mūsų Tėvynės Lietuvos nepriklausomybę.

Lietuvos taryba. 1918 m. vasario 16-oji

Išsaugokime istorinę atmintį ir jos simbolius

Prof. Adas Jakubauskas

Kodėl Lietuvoje menkinami ar net niekinami istoriniai simboliai ir diegiama nepagarba iškiliausioms asmenybėms? Iš kur atkelia tokią pragaištinga

modernybė? Tauta be šaknų nustoja būti tauta, jos atstovai tampa viso labo tik tam tikros teritorijos gyventojais, o galiausiai, praradusi tapatybę, tauta praranda ir valstybę. Istorijoje tokių atvejų buvo ne vienas.

Deja, dalį visuomenės yra paveikęs gailvas, atėjęs kartu su globalizacijos iššūkiu.

Kas yra modernu ir kas nėra modernu? Ar yra modernu dergti savo iškiliausius kultūros veikėjus? Kalbu apie poetą Justiną Marcinkevičių. Pelnytai kyla klausimas, kodėl laukta trisdešimt metų ir tik dabar pradėtas menkinti didžiojo dainiaus atminimas?

■ Nukelta | 2 p.

Išsaugokime istorinę atmintį ir jos simbolius

■ Atkelta iš 1 p.

Poeto kūrybos viršūnė – tautą žadinantys kūriniai – poema „Donelaitis“, dramatinė trilogija „Mindaugas“, „Mažvydas“, „Katedra“, dviejų dalių dramatinė apysaka „Daukantas“. Sąjūdžio laikais dažnas skiemėmis kartojto žodį „Lie-tu-va“ iš Justino Marcinkevičiaus dramos „Mažvydas“. Man atrodo, atsakymas aiškus – buvo laukiama, kol užaugs nauja karta, kuri apie praeities iškilius veikėjus, apie jų svarbą ir autoritetą tuometinėje visuomenėje mažai žino. Atkūrus nepriklausomybę, Justinas Marcinkevičius 1990 m. pirmininkavo atgimstančios Lietuvos Kultūros kongresui. Aš net neabejoju, kad jeigu jis būtų apsisprendęs dalyvauti pirmuose Lietuvos Prezidento rinkimuose, tauta jį būtų entuziastingai išrinkusi.

Kitas atvejis – **partizanų vado Adolfo Ramanausko-Vanago** paminklo išniekinimas. Nuo paminklo pastatymo Merkinėje praėjo tik pusantros metų, o jį du kartus suspėta išniekinti – apipilti dažais. Pirmuoju atveju nežinoma, kas tai padarė, tačiau po pirmojo vandalizmo akto šalia paminklo buvo įrengtos vaizdo stebėjimo kameros, kurios užfiksavo, kad vandalas buvo jaunas žmogus. Adolfas Ramanauskas-Vanagas ant Tėvynės aukuro sudėjo didžiausią auką – savo gyvybę. Nors jis gimė Jungtinėse Amerikos Valstijose, buvo auklėtas lietuviškai, todėl besibaigiant karui įsiliejo į partizaninį judėjimą, o 1951 m. iš Lietuvos vyriausiojo partizanų vado Jono Žemaičio perėmė Ginkluotojų pajėgų vado pareigas.

Jo paieškai ir likvidavimui sovietų saugumas skyrė ypač didelį dėmesį. Suimtas jis buvo žiauriai kankinamas. Kas galėjo pagalvoti, kad šio didvyrio atminimas bus niekinamas?

Praeitais Vilniaus miesto savivaldybės tarybos kadencijos metu grupė entuziastų norėjo pakabinti atminimo lentą ant namo, kuriame keturiasdešimt metų gyveno aktorius **Regimantas Adomaitis**. Surinkti reikiamas lėšas įsipareigojo namo gyventojai, o sukurti lentos dizainą – dailininkas Rimantas Dichavičius. Tačiau Vilniaus miesto savivaldybės Istorinės atminties komisija ir jos pirmininkas Gediminas Jaunius Lietuvos didžiojo kunigaikščio Gedimino ordino Komandoro kryžiaus, ordino „Už nuopelnus Lietuvai“ Komandoro kryžiaus kavaleriaus, Nacionalinės kultūros ir meno premijos laureato aktorius Regimanto Adomaičio pagerbti neleido. Savivaldybės komisija nusprendė klausimo iš esmės nesvarstyti, neva nėra praėję dešimt metų nuo jo mirties. Į prašymą pateikti tarybos patvirtintas taisykles dėl atminimo lentų kabavimo Vilniaus mieste Gediminas Jaunius atsakė tyla. Vilniaus miesto savivaldybės Istorinės atminties komisijos pirmininkas, uždrausdamas iškabinti Regimantui Adomaičiui skirtą atminimo lentą, melavo, nes tokio dokumento nėra. Deja, nei tuometinis meras Remigijus Šimašius, nei Vilniaus miesto savivaldybės taryba neatsiprašė dėl neteisėto komisijos sprendimo.

Ne kartą esu sakęs, kad kažkas negerai vyksta su pagrindinių valstybės sim-

bolių niekinimu. Visi prisimename, kaip 2020-aisiais tūlas Dainius Liškevičius sukūrė performansą „Kliksas“ – Lietuvos trispalve nusivalydamas šokoladu išteptą veidą, o 2021 m. tam pačiam asmeniui buvo paskirta Nacionalinė kultūros ir meno premija už kultūrinių stereotipų kritiką šiuolaikinio meno priemonėmis. Ar Jums neatrodo keistas Nacionalinės premijos laureato kandidatus parinkimas?

Laisvės premijos laureatas **Albinas Kentra** ir „Lietuvos laisvės kovų-Miško brolių draugija“ taip ir nesulaukė tos dienos, kad jų iniciatyva – sukurti Pasipriešinimo muziejų būtų iki galo realizuota. Kol kas valdžios pasiūlytas tik tarpinis variantas, kuris greičiausiai nebus tinkamai įgyvendintas. Albino Kentros susirašinėjimą su įvairiomis valdžios institucijomis dėl muziejaus įrengimo liudija apie du metrus vienas ant kito sudėtų dokumentų kalnas.

Vilniaus Lukiškių aikštei 1999 m. priimtu įstatymu buvo suteiktas pagrindinės reprezentacinės Lietuvos valstybės aikštės statusas ir joje numatyta įrengti valstybės simbolių vaizduojantį monumentą – Vytį kartu su memorialu, skirtu žuvusiųjų už Lietuvos laisvę aukoms atminti. Monumentas turėjo tapti pagrindiniu reprezentacinės valstybės aikštės akcentu, tačiau 2020 m. vasarą Lukiškių aikštėje buvo įrengtas paplūdimys – liaudyje pramintas „smėlio dėžė“. Deja, kai kuriems politikams Vytis asocijuojasi su agresija, nors iš tiesų jis simbolizuoja drąsą ir laisvę. Būtina puoselėti ši

mūsų simbolių, kad būtų išsaugota Lietuvos laisvės bei nepriklausomybės idėja ir tautinė tapatybė.

Nesutinku, kad Vilniuje buvo panaikinta **Kazio Škirpos alėja**. Dabartinė karta turi prisiminti, kad 1919 m. sausio 1 d. savanorių grupė, vadovaujama Kazio Škirpos, iškėlė trispalvę Gedimino pilies bokšte, parodydama Europai ir pasauliui, kad Vilnius priklauso Lietuvai ir bus jos sostine. Trumpai būdamas Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro vadovu, siekiau, kad būtų atstatytas nepelnytai apšmeižtų kardinolo **Vincenzo Sladkevičiaus, dirigento Sauliaus Sondeckio** ir aktorius **Donato Banionio** geras vardas. Jiems buvo bandoma priklijuoti su sovietų saugumu bendradarbiavusių agentų etiketę.

Poreikis saugoti Lietuvos simbolius yra svarbus tiek istoriniame, tiek kultūriniame kontekste. Ar mes pakankamai saugome liaudies dainas, kurios atspindi senovę, tautos gyvenimo būdą ir jos išmintį? Liaudies dainos yra ne tik muzikos ir poezijos formos, bet ir svarbiausias paveldas, kurį privalome palikti ateities kartoms. Turime apginti ir išsaugoti Vasario 16 dienos reikšmę ir svarbą Lietuvai, nes daliai kosmopolitiškai nusiteikusio jaunimo tapo svarbesnė greta esanti vasario 14 d. – Valentino diena. Taigi, kaip bus pasielgta su istoriniais simboliais, kokioje dvasioje bus auklėjama jaunoji karta? Tai priklauso ir nuo mūsų visų.

ENCIKLOPEDIJA LIETUVAI IR PASAULIUI: reikia pagalbos

Edvinas Giedrimas

2012 m. Vilniaus universiteto serveryje buvo pradėta kurti „Enciklopedija Lietuvai ir pasauliui“ (ELIP). Dalyvaujant Kompiuterininkų sąjungai (www.lik.lt), buvo gautas specialus leidimas tam reikalui naudoti su žodžiu Lietuva susijusį domeno vardą – www.lietuvai.lt.

Per 12 metų ELIP buvo sukaupta virš 21 mln. enciklopedinių straipsnių. Šiuolaikiniame pasaulyje standartu tapo kiekvienos organizacijos, įstaigos, institucijos ir visuomeninio asmens pristatymas ne tik nuosavoje svetainėje, bet ir enciklopediniame puslapyje. Anglakalbiame pasaulyje tapo norma tuo pasirūpinti. ELIP veikla siekiama, kad tai taptų norma ir lietuviakalbėje bendruomenėje.

Mes akcentuojame, kad ELIP nėra kieno nors nuosavybė. Ši enciklopedija yra Lietuvos turtas ir kiekvieno jos piliečio nuosavybė! Kad tai patvirtintume, prašome visų lietuvių finansiškai paremti ELIP vystymo fondą. Fondo pinigai nebūtų naudojami mokėti už darbą ELIP. Jie reikalingi ir techninės bazės atnaujinimui. **Atidaryta speciali sąskaita: SWEDBANK, a. s. LT74 7300 0101 8078 5190, gavėjas – Vitas Povilaitis, paskirtis – Enciklopedija Lietuvai ir pasauliui**

ELIP tikslas – tapti Lietuvos nacionaliniu projektu

Finansai, aptarnavimas neretai būna

2022 m. rugsėjo 6 d. Mokslų akademijoje įvykusioje konferencijoje, skirtoje aptarti ELIP – „ENCIKLOPEDIJA LIETUVAI IR PASAULIUI“. Iš kairės: Žilvinas Dautartas, Laima Lingytė, kultūros ministro patarėjas Sigitas Šležas, Edvinas Giedrimas, akad. Antanas Buračas, adv. Jonas Ivoška

priežastimis, kodėl nuosavų svetainių nespėjama atnaujinti. Tuo tarpu enciklopediniams puslapiams tų priežasčių nėra – visi lengvai gali išmokti valdyti ELIP aprašymą, informacijos laikymas nieko nekainuoja. Bendra enciklopedinio straipsnio priklausomybė yra daugiau įpareigojanti visus susijusius su aprašymu jį sekti ir atnaujinti. Visa ELIP informacija yra klasifikuojama, kiekvieną

straipsnį priskiriant atitinkamai kategorijai.

Skirtingai nei Vikipedijoje ar Visuotinėje lietuvių enciklopedijoje, ELIP rengia išsamesnius, plačiau asmenį ar objektą apibūdinančius straipsnius. Jie gali būti iliustruoti ne tik nuotraukomis, bet ir knygomis, garso ir vaizdo įrašais. Skirtingai nuo Vikipedijos, ELIP neleidžiama dalyvauti anonimams ir siekiama straipsnių autorystės. ELIP naudoja

nemokamą atviro kodo MediaWiki programinę įrangą, kuri yra pastoviai atnaujinama ir leidžia įgyvendinti efektyvią, tarpusavio nuorodomis susietą paieškos sistemą. ELIP veikimo licencija leidžia laisvai kopijuoti, naudoti ir cituoti jos straipsniuose, knygose ir pan. esančią informaciją.

ELIP siekia būti didžiausiu visuomeniniu projektu, įtraukiančiu kiekvieną, nepriklausomai nuo gyvenimo vietos, socialinės padėties ir pan. ELIP ugdo dalinimosi ir bendravimo kultūrą ir siekia, kad kiekvieno išsilavinusio lietuvių garbės reikalu taptų pareiga pasidalinti savo informacija išmanoma tema. Tai užtikrintų pasitikėjimą šiuo informacijos šaltiniu ir jo kokybę, įtvirtintų jausmą, kad ELIP yra mano. Kiekviena organizacija, įstaiga ar žinomas asmuo internete, be save pristatančios svetainės, yra aprašomas ir vienu puslapiu enciklopedijoje. ELIP kiekvienam suteikia galimybę nemokamai tą puslapį valdyti. Esame parengę įvairių sričių aprašymo modelius. ELIP privalumas yra visuomeniškumas ir visuotinumumas. ELIP tikslas – išlaikyti ir platinti lietuvių pasaulyje, tampant Valstybiniu projektu.

Papildant enciklopedinius aprašymus, įkurtas ELIP knygynas <https://knyga.lietuvai.lt>, į kurį keliamos išleistų knygų skaitmeninės kopijos, leidžiant jas kopijuoti. Atskiri jo skyriai skirti ir lietuviams užsienyje https://lietuvai.lt/wiki/JAV_lietuviu_istorija. Į ELIP jau yra įkelta „Lietuvių enciklopedija“, išleista Bostone (<https://lituapedija.net>).

(Tęsinys – kitame numeryje)

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO PRANEŠIMAI

■ Atkelta iš 3 p.

jekaterina.navicke@fsf.vu.lt, tel. +370 648 25258.

Vizija „Lietuva 2050“ – kokie jos įgyvendinimo iššūkiai? „Valstybės pažangos strategijos įgyvendinimo sėkmė priklausys nuo to, kaip sklandžiai pavyks užtikrinti politikos perimamumą, keičiantis Seimo ir Vyriausybės kadencijoms“, – teigė Seimo Ateities komiteto nariai diskusijoje su Mykolo Romerio universiteto (MRU) bendruomene, įvykusia vasario 22 d. Ateities komiteto pirmininkas prof. Raimundas Lopata akcen-

tavo, kad darbas prie 2023 m. gruodžio 23 d. Seimo patvirtintos valstybės ateities vizijos vyko daugiau kaip dvejus metus ir įtraukė bemaž pustručio tūkstančio ekspertų, įvairių institucijų ir visuomenės grupių atstovų, o šio darbo pradžia siekia dar praeitą Seimo kadenciją, kada buvo priimtas naujas Strateginio valdymo įstatymas. Vizija apima jai įgyvendinti būtinų reformų žemėlapi, kuris turi tapti naujos Vyriausybės programos orientyru ir valstybės strateginio planavimo dokumentų atnaujinimo gairėmis.

Diskusijoje dalyvavę Ateities komiteto nariai Monika Ošmianskienė, Liuda Po-

ciūnienė, Lukas Savickas, komiteto biuro patarėjas prof. Arūnas Augustinaitis pabrėžė, kad pavyko išryškinti Lietuvos visuomenės ir valstybės ateities pamatus, tokius kaip demokratinės pilietinės visuomenės stiprinimas, kultūra, tvari socialinė politika ir ekonomika, joje taip pat užfiksuotas visų Seime atstovaujama politinių jėgų išipareigojimas išspręsti valstybės pažangą ribojančius iššūkius, tokius kaip viešųjų finansų modelis ir skurdo rizika. „Vizijos moto „Kelrodė Lietuva: valstybė, kurioje noriu gyventi ir kurti. Valstybė, kurią noriu saugoti“ MRU bendruomenei yra gerai suprantamas, nes

šio universiteto sukūrimą ir lėmė būtinybė Lietuvos valstybės valdymą organizuoti, remiantis teisės viršenybės, demokratijos, pagarbos žmogaus teisėms ir laisvėms principais“, – sakė MRU Senato pirmininkas prof. Romas Prakapas.

VIII (pavasario) sesijos metu Ateities komitetas daugiausia dėmesio skirs Lietuvos ateities vizijos „Lietuva 2050“ įgyvendinimui. Šia tema bus rengiama ir daugiau diskusijų su akademinė bendruomene, Lietuvos regionų gyventojais, kitomis suinteresuotomis grupėmis.

2023 M. LIETUVOS MOKSLO PREMIJŲ LAUREATAI

Vasario 6 d. Lietuvos mokslų akademijoje Lietuvos mokslo premijų (LMP) komisija paskelbė, kad skirtos septynios mokslo premijos.

Humanitarinių mokslų srityje – dr. Mindaugui Pakniui už darbų ciklą „Pažaislio vienuolyno ir kamaldulių vienuolijos tyrimai (17–19 a.)“.

Socialinių mokslų srityje – prof. dr. Evaldai Kazlauskui už darbų ciklą „Psichologinio streso moksliniai tyrimai: stresinių

sutrikimų diagnostika, paplitimas, įveika ir psichologinių intervencijų veiksmingumas“.

Gamtos mokslų srities laureatais tapo: prof. habil. dr. Jūras Banys, dr. Mantas Šimėnas, dr. Jan Macutkevič, dr. Šarūnas Svirskas, dr. Sergejus Balčiūnas, dr. Vidmantas Kalendra ir dr. Robertas Grigalaitis už darbų ciklą „Funkcinių medžiagų mikrobangų spektroskopija“;

dr. Arūnas Jagminas už darbų ciklą „Paklausų nanodarinių formavimo, charak-

terizavimo ir taikymų tyrimai“.

Medicinos ir sveikatos mokslų srityje dr. Laura Malinauskienė ir dr. Rūta Dubakienė įvertintos už darbų ciklą „Alergija maistui ir cheminėms medžiagoms: nuo naujų kohortų iki epidemiologinių, eksperimentinių ir molekulinų tyrimų“;

dr. Kęstutis Ručinskas, dr. Vilius Janušauskas, dr. Robertas Štasy Samalavičius ir prof. habil. dr. Pranas Šerpytis už darbų ciklą „Gyvybės palaikymo mechaninės krau-

jotakos priemonėmis sistemų įdiegimas į klinikinę praktiką ir metodikos tobulinimas“.

Technologijos mokslų srityje apdovanotas **prof. habil. dr. Antanas Žilinskas** už darbų ciklą „Inovatyvūs algoritmai sudėtingiems globalios optimizacijos uždaviniams“.

Lietuvos mokslo premija yra lygi 780 bazinių socialinių išmokų dydžių (42 900 eurų). LMP laureatų pagerbimo ceremonija bus tiesiogiai transliuojama kovo 5 d. nuo 13 val. per LRT Plus kanalą.

Prof. habil. dr. Pranas Šerpytis

2023 m. mokslo premijos laureatas Pranas Šerpytis sveikatos apsaugos sistemoje dirba jau daugiau kaip keturiasdešimt metų. Jis yra Vilniaus universiteto (VU) Medicinos fakulteto Klinikinės medicinos instituto Širdies ir kraujagyslių ligų klinikos profesorius ir vyresnysis mokslo darbuotojas, Skubios medicinos klinikos vadovas. Vilniaus universiteto ligoninės Santaros klinikose jis yra profesorius kardiologas ir konsultantas. Respublikinėje Vilniaus universitetinėje ligoninėje vadovauja Skubios medicinos centrui.

Kaip ne viename interviu nurodė pats profesorius, ši premija skirta už ilgametę veiklą, gelbstint gyvybę net tais atvejais, kai atrodydavo, kad vilčių jau nebėra. Mokslinių darbų ciklas „Gyvybės palaikymo mechaninės kraujotakos priemonėmis sistemų įdiegimas į klinikinę praktiką ir metodikos tobulinimas“ apima penkiolikos metų laikotarpį. Tyrėjų komandą sudaro VU Medicinos fakulteto mokslininkai. Pagrindinė ciklą jungianti tematika – ūmus ir lėtinis širdies nepakankamumas bei jų gydymo metodai. Tyrimų metu apžvelgta, kaip vystėsi pagalbinių kraujotakos priemonių diegimas klinikinėje praktikoje Lietuvoje ir kitur pasaulyje, kokie tyrimai atlikti molekulinio lygmeniu, gilinantis į galimas ligų priežastis.

Atkaklumas gyvenimo kelyje

Profesorius P. Šerpytis kilęs iš Žemaitijos. Gimė Šilalės rajono Žvingių kaime 1957 m. sausio 16 d. Mokėsi Žvingių vidurinėje mokykloje. Pirmąsias gyvenimo pamokas gavo iš tėvų. Iš jų išmoko pagarbos ir atjautos žmonėms. Tėvų laikė sektinu pavyzdžiu dėl jo darbštumo ir meilės gamtai: „Nesu matęs tėvo tinginaujančio. Jis nuolat būdavo kuo nors užsiėmęs. Be to, buvo gamtos žmogus. Mes dažnai vaikščiodavome po mišką, tyrinėdami medžius. Iš jo sužinojau, kuo ypatingas vienas ar kitas medis ir kiek jam galėtų būti metų. Bet primygtinai tėvas nieko nebruko ir nenurodinėjo, ką turėčiau daryti. Stebint jo gyvenimą, nuostatos ir vertybės

Prof. habil. dr. Pranas Šerpytis

susiformavo savaime.“

Gavęs brandos atestatą, stojo į Kauno medicinos institutą (dabar – Lietuvos sveikatos mokslų universitetas), tačiau pirmasis bandymas nebuvo sėkmingas, mat tais laikais stojant į mediciną buvo labai dideli konkursai. Tačiau būsimo profesorius savo pasirinkimo neatsisakė. Savo buvusioje mokykloje pusmetį padirbėjęs fizikos mokytoju, jis tęsė pasirėmimą stojamiesiems egzaminams ir kitais metais tapo šio instituto studentu, o 1983 m. gavo gydytojo diplomą.

Jau daugiau kaip keturiasdešimt metų P. Šerpyčio gyvenimas yra susijęs su Vilniumi. 1984 m. jis pradėjo dirbti Vilniaus universiteto ligoninės Santariškių klinikose gydytoju anesteziologu ir reanimatologu – Reanimacijos skyriaus vedėju, o nuo 1988-ųjų – Reanimacijos ir intensyviosios terapijos skyriaus vedėju. Vėliau skyriaus pavadinimas dar kelis kartus keitėsi, tačiau jo specializacija – kardiologinė reanimacija ir intensyvi terapija – išliko. Po dešimtmečio – 1994 m. VU Medicinos fakultete jam suteiktas mokslų daktaro laipsnis už darbą „Įvairių gydymo metodų, taikytų ankstyvoje ūmaus

miokardo infarkto fazėje, palyginimas ir jų reikšmė klinikinėje praktikoje“.

Pasiiekimų įvertinimas

2008 m. P. Šerpyčiui suteiktas nusipelnusio Lietuvos gydytojo vardas. 2009 m. jis apdovanotas ordino „Už nuopelnus Lietuvai“ Karininko kryžiumi. 2012 m. jam suteiktas profesoriaus laipsnis. Svarbiausios mokslinio darbo kryptys: koronarinė širdies liga, širdies ritmo ir laidumo sutrikimai, staigios mirties priežastys, miokardo infarkto gydymo metodai ir širdies ligų prevencija.

Profesoriaus nuopelnai sveikatos apsaugai gerai žinomi ir jo gimtinėje: 2011 m. P. Šerpyčiui įteiktas Šilalės savivaldybės apdovanojimas „Auksinė gilė“, o 2013 m. suteiktas Šilalės rajono garbės piliečio vardas. 2020 m. kovo 11 d. jam įteikta Žemaitijos kunigaikščių medalių kolekcija, pažymint rūpinimąsi ligonių sveikata išvykstamuosiuose gydymo seansuose.

Profesoriaus veikla įvertinta ir Vilniaus, kuriam atidavė keturis vaisingos mokslinės ir visuomeninės veiklos dešimtmečius, bei Lietuvos Vyriausybės apdovanojimais. 2010 m. P. Šerpyčiui buvo paskirtas Vilniaus apskrities kunigaikščio Gedimino apdovanojimas, o 2015 m. jis pelnė Šv. Kristoforo statulėlę. 2020 m. UAB „Teltonika“ profesorių apdovanojo už indėlį, kuriant pirmuosius plaučių ventiliacijos aparatus Lietuvoje. 2020 m. balandžio 26 d. P. Šerpyčiui įteiktas Ministro Pirmininko padėkos raštas už pagalbą Lietuvai kovoje su COVID-19 virusu. Tais pačiais metais įteiktas Lietuvos Respublikos Vyriausybės medalis ir padėka už indėlį, kuriant sėkmingos Lietuvos ateitį. 2023 m. profesorius pelnė geriausio Lietuvos kardiologo apdovanojimą.

Mokslinės veiklos rezultatai

Įvardinti visų prof. P. Šerpyčio mokslinių pasiekimų laikraščio straipsnyje neįmanoma, todėl čia pateiksime tik jų apžvalgą, iš anksto išpėdami skaitytojus, kad išsamesnius duomenis galima rasti specializuotuose

šaltiniuose. Vien 2021–2023 m. (kartu su bendraautorais) „Web of Science“ duomenų bazės leidiniuose paskelbtos dvi dešimtys mokslo straipsnių, kitų duomenų bazių leidiniuose – dar per dešimtį. Bendras mokslinių publikacijų skaičius sparčiai artėja prie dviejų šimtų. Dar pridėkime profesoriaus dalyvavimą, rengiant mokymo priemones ir mokymų programas bei kitus leidinius. Be to, prof. P. Šerpytis yra šešių akademių leidinių, tarp jų ir keturių tarptautinių, redaktorių kolegijų narys.

Stulbina prof. P. Šerpyčio tarptautiniai ryšiai: kviestiniai pranešimai tarptautiniuose mokslo renginiuose, vadovavimas mokslinių simpoziumų ir konferencijų sekcijoms Italijoje, Šveicarijoje, Austrijoje, Lenkijoje, Japonijoje, Jungtiniuose Arabų Emyratuose ir kt., dalyvavimas tarptautiniuose tyrimuose. 2007–2017 m. pelnyti trys tarptautiniai tyrėjo pažymėjimai. 2010–2022 m. profesorius stažavo Prancūzijoje, Italijoje, Švedijoje, Vokietijoje, JAV. Anksčiau jis yra stažavęs Olandijoje, Islandijoje ir kt. Todėl nenuostabu, kad profesorius yra tarptautinių (Europos, Amerikos ir pasaulinių) mokslinių kardiologijos asociacijų tikrasis narys. Paminėsime tik keletą iš jų: Europos kardiologų draugijos tikrasis narys, Europos intensyvios kardiologijos asociacijos tikrasis narys, Pasaulio širdies federacijos narys, Amerikos širdies asociacijos narys, Europos intensyvios kardiologijos asociacijos, Amerikos kardiologų koledžo narys, Europos miokardo infarkto registro priežiūros komiteto narys, tyrimo „Galactic“ dėl ūmaus širdies nepakankamumo priežiūros komiteto narys.

Mokslo pasiekimų sklaida

Profesorius P. Šerpytis yra vienas aktyviausių mokslo populiarinimo sistemos dalyvių. Tautiečiai dažnai mato jį dalyvaujantį populiariausiose televizijos laidose, skirtose plačiajai žiūrovų ir klausytojų auditorijai. Primindamas, kad širdies ir kraujagyslių

LIETUVOS DIRVOŽEMININKŲ DRAUGIJA VALSTYBĖS ATGIMIMO METAIS

Prof. habil. dr., LMA akad.
Algirdas Juozas Motuzas

Lietuvos dirvožemininkų draugija (LDD), įkurta 1958 m. kaip buvusios SSRS dirvožemininkų draugijos filialas, 1990 m. buvo perorganizuota į savarankišką Lietuvos dirvožemininkų draugiją. Nuo 1997 m. draugija veikia prie Lietuvos mokslų akademijos (LMA) Žemės ūkio ir miškų mokslų skyriaus ir turi apie 100 narių iš agrarinių ir miškų bei kitų gamtos mokslų tyrėjų, aukštųjų mokyklų, kitų mokslo institucijų ir žemėtvarkos tarnybos darbuotojų.

Draugija yra Tarptautinės dirvožemininkų sąjungos asocijuotoji narė, padedanti Lietuvos dirvožemininkams keistis mokslinė informacija, koordinuoti tyrimus, organizuoti mokslines konferencijas. LDD teikia konsultacijas, palaiko ryšius su užsienio dirvožemininkų draugijomis ir sąjungomis. Draugijai vadovauja ketveriems metams renkama valdyba. Jos pirmininkais buvo: LMA narys korespondentas prof. V. Ruokis (1958–1970), doc. V. Danilevičius (1970–1990), prof. M. Vaičys (1990–2001), LMA narys ekspertas prof. A. J. Motuzas (2001–2012). Nuo 2012 m. draugijai vadovauja Vilniaus universiteto doc. dr. J. Volungevičius.

Laba aktyviai ir kūrybingai draugija veikė, Lietuvai rengiantis integruotis į Europos struktūras. Draugija rūpinosi išsaugoti turėtus gausius dirvožemio tyrimų duomenis, juos apibendrinti ir efektyviai naudoti ateityje, derinant su pasaulinės FAO-UNESCO dirvožemių klasifikacijos reikalavimais. 1978 ir 1985 m. „Žemės kadastrą“ sudarytojai (dr.

Profesoriai A. Motuzas ir M. Vaičys su akad. V. Vasiliauskiene LMA Vrublevskių bibliotekoje, minint prof. V. Ruokio 120-ąsias gimimo metines ir pristatant leidinį „Lietuviškoji bibliografija dirvotyros, agrochemijos ir dirvožemių kartografavimo klausimais 1971–2000“.

R. Vaisvalavičiaus nuotr.

J. Juodis ir kiti) už Lietuvos dirvožemių tyrimus, kartografavimą ir ekonominę vertinimą buvo apdovanoti respublikine premija. 1998 m. profesoriams M. Vaičiui ir R. Šleiniui bei docentams A. J. Motuzui ir V. V. Buivydaitei skirta LMA Vytauto Vazalinsko premija.

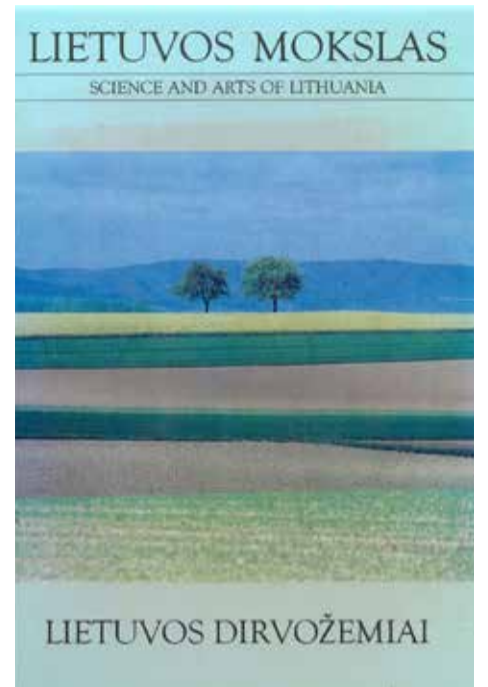
Po kelerių intensyvaus darbo metų šalies dirvožemininkai tęstiniame serijiniame mokslo darbų LMA leidinyje „Lietuvos mokslas“ 2001 m. išleido dvi didelės vertės knygas: kolektyvinę monografiją „Lietuvos dirvožemiai“ ir V. V. Buivydaitės, M. Vaičio, J. Juodžio ir A. J. Motuzo parengtą „Lietuvos dirvožemių klasifikaciją“. Tai buvo labai brangios dovanos ir paskatinimai Draugijai veikti mano kadencijos pradžioje.

Monografijoje „Lietuvos dirvožemiai“ (2001) apibendrinti XX a. antroje pusėje vykdytų Lietuvos dirvožemio tyrimų rezultatai, iškeltos naujausios dirvotyros idėjos, išryškinti svarbiausi uždaviniai, keičiantis ūkininkavimo

sąlygoms. Pirmą kartą paskelbta „Lietuvos dirvožemių klasifikacija 1999“ (LTDK-99), aptariamas kompiuterizuotos Lietuvos dirvožemio ir vietovės duomenų bazės kūrimo klausimas. Šios monografijos autoriai siekė prisidėti prie veikiančių tarptautinių programų – ypač aktualių, Lietuvai įstojus į Europos Sąjungą. Joje paskelbti straipsniai 47 draugijos narių, iškiliausių dirvožemininkų ir agrochemikų iš Lietuvos mokslų akademijos, Lietuvos žemdirbystės, Lietuvos miškų, Valstybinio žemėtvarkos, Geografijos, Ekologijos, Lietuvos

agrarinės ekonomikos institutų, Lietuvos žemės ūkio, Klaipėdos, Vilniaus ir Vilniaus pedagoginio universitetų. Penkiolikos skyrių leidinį sudarė prof. habil. dr. M. Eidukevičienė ir prof. habil. dr., LMA akademikė V. Vasiliauskienė. Ir dabar, praėjus daugiau kaip 20 metų po šios monografijos pasirodymo, galima teigti, kad jai kelti tikslai ir uždaviniai buvo pasiekti, ji yra ir liks nepakeičiama dirvožemio mokslo ir studijų priemonė.

V. V. Buivydaitės, M. Vaičio, J. Juodžio ir A. J. Motuzo parašytame leidinyje „Lietuvos dirvožemių klasifikacija“ (2001) paskelbtas 1999 m. priimtas dokumentas „LTDK-99“, kurio sisteminiai vienetai suderinti su FAO-UNESCO Pasaulio dirvožemių žemėlapiu reikalavimais (1977) ir pagrindiniais nurodymais pasaulio dirvožemių ištekliams (1998) apibūdinti. Autoriai rėmėsi turėtais dirvožemių tyrimo rezultatais ir iki tol Lietuvos žemės ir miškų ūkiuose naudotomis dirvožemių klasifikacijomis. Jas geriausiai

Monografija „Lietuvos dirvožemiai“

atspindi 1996 metų tipologinių dirvožemio vienetų bendrasis sisteminis sąrašas. Klasifikacijoje panaudotos Valstybinės lietuvių kalbos komisijos prie Lietuvos Respublikos Seimo aprobuotos ir „Sisteminame dirvotyros terminų žodynyje“ (1997, autoriai – A. Motuzas, M. Vaičys, V. V. Buivydaitė, D. Zakaruskaitė) įvardintos sąvokos.

Rengiant ir skelbiant naująją „Lietuvos dirvožemių klasifikaciją“, daugiausia darbų atliko Lietuvos žemės ūkio universiteto, Lietuvos miškų ir Valstybinio žemėtvarkos institutų mokslininkai. Naujos dirvožemių klasifikacijos naudojimas atvėrė duris šalies mokslininkams bendradarbiauti su Vakarų Europos kolegoms, dirbti bendrose tarptautinėse mokslo programose. Tai padeda užpildyti pastebimus trūkumus, leidžia juos taisyti, remiantis naujaisiais dirvožemių genezės ir klasifikacijos tyrimais. (Pabaiga – kitame numeryje)

LIETUVOS AKTUALIJOS

Ar Vilniaus universiteto Didžiajame kieme tinkamai pagerbti Lietuvos mokslininkai?

Dr. Laima Petrauskienė

Vilniaus universiteto (VU) Didysis kiemas, be kitų svarbių reikšmių istorijoje, jau seniai yra tapęs ir universiteto panteonu. Jame renesansinių galerijų, juosiančių visą kiemą, pirmojo aukšto sienose paminklinėmis lentomis įamžinti universiteto steigėjai, mecenatai, įžymūs mokslininkai. Tačiau „lygių galimybių“ nėra ir šiame garbingame kieme. Kai kurie mokslininkai pagerbti tinkamai, o kai kuriuos (koks keistas sutapimas!), atrodo, norima antrą kartą ištrinti iš istorijos. Skaudu, kad pastariesiems priklausio Pranciškus Baltrus Šivickis (1882–1968), vienas žymiausių Lietuvos XX a. zoologų, kuriam gyvam esant nebuvo reikiamos pagarbos dėl atsisakymo paklusti sovietų valdžiai, ideologizuojant Lietuvos mokslą. Deja, nėra garbės ir dabartiniame panteone. Tiksliau – iš šio panteono jis beveik visai ištrintas. Ir tik

Memorialinė lenta VU Didžiajame kieme. Tik žinantys gali atspėti, kad trečiasis (žemiausias) įrašas yra skirtas Pranciškui Baltrui Šivickiui.

L. Petrauskienės nuotr.

žinantys, kur įrašas buvo prieš jį ištrinant, gali surasti jo vietą.

Dar 2021 m., artinantis P. B. Šivickio 140-osioms gimimo metinėms, kurios turėjo būti paminėtos 2022 m. rugsėjo mėnesį, kreipiausi į VU administraciją, kad minėtas įrašas būtų atnaujintas. Gaila, neužsirašiau, į ką konkrečiai kreipiausi, nes naiviai galvojau, kad bus sureaguota. Bet nesulaukiau jokio atsakymo – nei teigiamo, nei neigiamo. Tuomet paprasčiau pažįstamos mokslininkės, dirbančios universitete, padėti. Atsakymas jai atėjo neskubant – daugiau nei po mėnesio – su paaiškinimu, kad reikėtų restauruoti ir daugiau atminimo lentų. Todėl administracija svarstys, kaip ir kada. Praėjo ir P. B. Šivickio, ir Vilniaus 700-ųjų metų jubiliejai, bet niekas nepasikeitė. Negi lauksime 2029 metų, kai Vilniaus universitetas švęs 450-ąsias metines? Pagaliau ar tik per jubiliejus reikia pagerbti mums visiems

nusipelnčius žmones?

Tenka priminti, kad P. B. Šivickio jubiliejų solidžiai paminėjo jo žemiečiai. Jie atnaujino paminklinį akmenį, esantį prie buvusios Šivickių sodybos Žalakiškių kaime Raseinių rajone, nes įrašas, iškalts akmenyje daugiau nei prieš ketvirtį amžiaus, nors ir buvo įskaitomas, nelabai dailiai atrodė. Jubiliejus šventė vyko visai prie pat Žalakiškių kaimo esančio Žaiginio miestelio kultūros namuose. Paminėta prasmingais pasisakymais ir skambiomis dainomis, kurias atliko tiek vietiniai, tiek iš Raseinių atvykę ansambliai. Apie šventę Žaiginyje rašyta ne tik Raseinių spaudoje, bet ir „Mokslo Lietuvoje“ (2022 m. spalio 5 d., Nr. 17 (704)). Gražiai jubiliejus atšvėstas ir Gamtos tyrimų centre. Apie tai rašyta Lietuvos mokslų akademijos „Naujų archyve“ 2022 m. spalio 6 d. Dr. Laima Petrauskienė yra knygos „Pranciškus Baltrus Šivickis, 1882–1968“ autorė.

PROKURATŪRA PRADĖJO PROCEDŪRAS DĖL DINGUSIŲ VALSTYBĖS ATKŪRIMO IR APGYNIMO DOKUMENTŲ

Dr. Zigmantas Vaišvila

Prokuratūra pradėjo procedūras dėl viešojo intereso gynimo dėl dingusių valstybės atkūrimo ir apgynimo dokumentų:

– LR Aukščiausiosios Tarybos nutarimais (1991-01-08 Nr. I-921 ir 1991-01-13 Nr. 13-I-943) sudarytų komisijų veiklos medžiagų dėl 1991 m. sausio 8 d. įvykių prie Aukščiausiosios Tarybos rūmų ir 1991 m. sausio 13 d. Ministro Pirmininko Alberto Šimėno dingimo aplinkybių;

– LR Aukščiausiosios Tarybos Krašto apsaugos ir vidaus reikalų nuolatinės komisijos medžiagos nuo 1990 m. kovo mėnesio iki 1991 m. sausio mėnesio;

– beveik visos LR Aukščiausiosios Tarybos 1991 m. sausio 13 d. nutarimu Nr. I-936 sudarytos LR laikinosios gynybos vadovybės medžiagos;

– XII šaukimo LTSR Aukščiausiosios Tarybos deputatų asmens bylų;

– XI šaukimo LTSR Aukščiausiosios Tarybos medžiagos: 1989 m. išrinktų deputatų K. Motiekos, R. Ozolo, E. Tomaševičiaus ir Z. Vaišvilos asmens bylų, dalies 1989 m. vykusių rinkimų komisijų medžiagų, 1988–1990 metų XI šaukimo LTSR Aukščiausiosios Tarybos komisijų darbo medžiagų ir t. t.;

– Komisijos Lietuvos valstybinio suvereniteto ir nepriklausomybės atkūrimo planui, šios komisijos pirmininkų kolegijos posėdžių medžiagų.

2024 m. sausio 12 d. keturiolika Lietuvos Nepriklausomybės Akto signatarų kreipėsi į

Generalinę prokuratūrą dėl viešojo intereso gynimo dėl svarbių valstybės atkūrimo ir apgynimo 1991 metais dokumentų dingimo iš Seimo rūmų (buvusių Aukščiausiosios Tarybos rūmų), nes penkiolikos signatarų 2021 m. kovo 11 d. kreipimasis į Seimą dėl laikinosios Seimo komisijos sudarymo šiuo klausimu iki šiol ignoruojamas. Seimo archyvas patvirtino, kad šie dokumentai šiam archyvui nebuvo perduoti. Jų nėra ir kituose valstybės archyvuose.

2024 m. sausio 31 d. aš, kaip ir buvau žadėjęs, Vilniaus apygardos prokuratūrai pateikia paaiškinimus, kienu nurodymu šie dokumentai galėjo būti pasisavinti, kur jie gali būti. **2024 m. vasario 13 d. prokuratūra pranešė, kad pratęsė šio tyrimo terminą.** Sprendžiamas klausimas ir dėl ikiteisminio tyrimo pradėjimo dėl šių aplinkybių. Kol kas prokuratūra atsisakė pradėti ikiteisminį tyrimą dėl vagystės (Baudžiamojo kodekso (BK) 178 str.), tačiau aš šį prokuratūros nutarimą apskundžiau teismui, nes prašoma ištirti

svarbių valstybės dokumentų dingimą / pasisavinimą ar galimą perdavimą tretiesiems asmenims,

Būtina šiuos dokumentus sugrąžinti valstybei, kas suponuoja ir kitų galimai nusikalstamų veikų įvykdymą, įskaitant, bet neapsiribojant, ir galimas tęstines, t. y. iki šiol nepasibaigusias, veikas, atitinkančias ir BK 118 str. (padėjimas kitai valstybei veikti prieš Lietuvos Respubliką), 124 str., 125 str., 126 str. (neteisėtas disponavimas informacija, kuri yra valstybės paslaptis, valstybės paslapties atskleidimas, valstybės paslapties praradimas), net 182 str. (sukčiavimas), 183 str. (turto pasisavinimas), 187 str. (turto sunaikinimas ar sugadinimas), 228 str., 229 str. (piktnaudžiavimas, tarnybos pareigų neatlikimas), 294 str. (savavaldžiavimas), 296 str. ir 297 str. (tarnybos paslapties pagrobimas ar kitoks neteisėtas įgijimas, tarnybos paslapties atskleidimas) nurodytų veikų požymius. *Autorius yra Lietuvos Nepriklausomybės Akto signataras.*

KAS TYČIOJASI IŠ ŠEIMOS IR VISUOMENĖS?

Švietimo viceministras: „Tėvai neturi teisės rinktis ugdymo turinio pagal savo dorovinius, moralinius įsitikinimus“

Lietuvos valstiečių ir žaliųjų sąjunga (LVŽS) pranešė, kad gavo švietimo, mokslo ir sporto viceministro Ramūno Skaudžiaus pasirašytą dokumentą, kuriuo pranešama, kad ministerija neatsižvelgs į LVŽS parengtą petičiją ir **neatšauks Gyvenimo įgūdžių programos** dėstymo mokyklose. Ministerijos rašte atsisakymas reaguoti į piliečių nuomonę argumentuojamas tuo, kad programa jau buvo derinama su įvairiomis institucijomis ir derinimo laikas yra pasibaigęs.

Ministerijos atsakymas stulbina ne tiek dėl to, kad ministerijai piliečių nuomonė yra nesvarbi, bet labiau dėl to, kad jame ministerija aiškiai pabrėžia, jog švietimo įstatymas yra aukščiau tėvų valios, ir tėvai neturi teisės spręsti, kaip bus mokomi jų vaikai.

„Trumpiau tariant, ministerija mus informavo, kad vaikai priklauso valstybei, todėl ministerija, o ne tėvai, spres, kaip bus mokomi mūsų vaikai. Kaip tai pavadinti? Tai dar vienas spjūvis Lietuvos gyventojams į veidą ir pavojingas precedentas, kuris veda į dar didesnę takoskyrą tarp šios valdžios ir piliečių“, – sako R. Karbauskis. Pasak jo, vienintelis

kelias atšaukti Gyvenimo įgūdžių programos mokymą mokyklose – valdžios pasikeitimas.

LVŽS parengė petičiją, kuria drauge su Lietuvos Respublikos piliečiais reikalavo stabdyti privalomą Gyvenimo įgūdžių programos dėstymą Lietuvos mokyklose. Petičijoje teigiama, kad šios programos prieštaringas ir genderistines ideologijas skatinantis turinys nebuvo aptartas su visuomene, neparengtos mokymosi priemonės bei kvalifikuoti dalyko mokymo mokytojai. Tokiai bendrojo ugdymo programai Lietuvos mokyklose prieštarauja didžioji dalis visuomenės. „Pasirinkta ugdymo metodika

ir priemonės pažeidžia moksleivių ir jų tėvų konstitucinę teisę rinktis ugdymo turinį pagal savo dorovinius, moralinius įsitikinimus, neigia Lietuvos Respublikos Konstitucijoje įtvirtintą šeimos sampratą ir tradicines vertybes“, – rašoma LVŽS pranešime.

Dabartinė Vyriausybė savo pareiškime Konstituciniam Teismui remiasi išvedžiojimai, kad Lietuvos Konstitucijoje yra įtvirtinta „lyčiai neutrali“ šeimos samprata. Todėl įrodinėjama, kad informaciją apie tos pačios lyties asmenų santykius jau nebegali būti vertinama kaip vaikams žalinga informacija. *Parengta pagal alkas.lt*

Ar tikrai nesvarbu, kad lietuvių kalba – gražiausia pasaulyje?

Alina Laučienė

Pabaiga. Pradžia – Nr. 3 (734)

Jau minėtas mokslininkas Olegas Poliakovas rašo: „Kalbos – tai ypatingi pasaulio kultūros reiškiniai. Kiekviena pasaulio kalba yra unikali, svarbi ir turi būti išsaugota, nes ji tautos dvasinės ir materialinės kultūros atspindys.“

Na, o mes, lietuviai, ar turėtume puikuotis prieš kitas tautas, kad mūsų kalba tokia išskirtinė? Jokių būdu, ne! Anaiptol, šis faktas įpareigoja kiekvieną lietuvių budriai saugoti savo kalbą tiek nacionaliniu mastu, tiek asmeniniu, kad išlaikytume šį brangų turtą ateinančių kartų pasaulio ir Lietuvos mokslininkams. Kviečiu lietuvių kalbos mokslininkus, mokytojus eiti į Tautą ir budinti ją savo straipsniais,

paskaitomis, susitikimais. Kodėl taip giliai miegama? Kai miegama, kalbos niekintojai uoliai darbuojasi. Nūdienu parodė, kad Lietuvos kitataučiai tą daro.

Heinrichas Laubė tikrai teisingai pastebėjo: „Užsipulti tautos kalbą, reiškia užsipulti jos širdį.“ Todėl matant, kokios grumtynės dėl lietuvių kalbos dabar vyksta (o kovoja tik maža saujelė dorų kalbininkų), lietuviui skauda, bet turėtų skaudėti dar labiau, nes aiškiai matome, kaip taikomasi įvairiausiais būdais ją nužudyti, net naikinant valstybinės kalbos institucijas, kaip nusitaikyta į Kalbos komisiją arba stengiamasi padaryti ją neveiklią.

Į lietuvių kalbos abėcėlę įtraukiamos svetimos raidės, ir daug kitų dalykų, nuo kurių doram lietuviui plaukai piestu stojasi. **Nė viena mūsų kalbos raidė netariama dviem garsais**, o kas čia dabar? X – ks, Q – kju, W – dabl ju. Pastarosios **W raidės lotyniškoje abėcėlėje nėra su žiburiu nerasi**. Šitos raidės niekada nebuvo mūsų ir nebus – pati lietuvių kalba jas spjauna lauk. Argi lenkai įsileistų mūsų š, č, ž? Argi šimtai tūkstančių lenkų, gyvenančių įvairiose Europos valstybėse, išdrįstų reikalauti, kad jų pavardės būtų rašomos su diakritiniais ženklais? **Ne, neišdrįstų, nes ten aiškiai pasakyta, kokia**

kalba yra valstybinė, ir taškas. Ten gyvenantys lenkai supranta tokius reikalavimus, o čia – nesupranta... Įdomu.

Kai prekybos centrai „Maxima“ iškabino skydus: „Vaikai – didžiausi maximalistai“ ar pan., daug lietuvių nebėjo ir nebeina

pas juos apsipirkti, nes yra ir kitų prekybos centrų. Tokie gerbia savo kalbą, bet ne savo pilvą. Kalba yra didi tautos jėga, ji yra tautos stuburas, matyt, dėl to ją taip puola vidaus priešai, nes jų tikslas yra sunaikinti Tautą. ■ Nukelta | 7 p.

Prof. habil. dr. Pranas Šerpytis

■ Atkelta iš 4 p.

ligos yra dažniausia mirčių priežastis, profesorius nepaliaujamai aiškina, kodėl žmonės užklumpa šios ligos ir kaip galima jų išvengti, neretai net pasiremdamas savo asmeniniu pavyzdžiu. Ne viename interviu jis yra pabrėžęs, kas yra sveikas gyvenimo būdas ir kaip jį susiformuoti: „Reikia visada atsikelti su geromis emocijomis. Teigiamas požiūris į aplinkinius ir gyvenimą tikrai padeda.“ Jis primena, kad širdžiai ypač kenkia stresas, todėl svarbus pozityvus požiūris į gyvenimą.

Profesorius nuolat akcentuoja, kad dera nepamiršti sveikatos rodiklių stebėsenos: sekti savo arterinį kraujo spaudimą, cholesterolio ir gliukozės kiekio kraujyje dinamiką ir kt. Kraujotakos sistemos ligos vien 2022 m. pražudė beveik 21 tūkst. pacientų. Prof. P. Šerpytis pabrėžia, kad jį labiausiai nerami-

na lėta reakcija į ūmius širdies sutrikimus ir užleistos ligos: „Jei pradėsimė nuo miokardo infarkto, kreipiamasi ne laiku. Pirmos valandos yra auksinės, kada reikia važiuoti į skubios pagalbos skyrių.“ Profesorius akcentuoja prevencinių patikros programų, kurios padeda laiku nustatyti širdies ligas, svarbą. Tačiau jis pripažįsta, kad sveikatos priežiūros sistema turi trūkumų, nes „kardiologas nėra pilnai pasiekiamas. <...> Todėl Lietuvoje širdies ir kraujagyslių ligų paplitimas – didesnis nei daugelyje Europos valstybių. Lietuvius karčiai galima pavadinti širdies ligų „čempionais“. Neigiamas įtakos turi nuolat reformuojama sveikatos priežiūros sistema, kai delsiama pasirūpinti ligų profilaktika. Sveikos gyvensenos įgūdžius diegti turime nuo vaikystės.“

(Tęsinys – kitame numeryje) ■

Ar tikrai nesvarbu, kad lietuvių kalba – gražiausia pasaulyje?

■ Atkelta iš 6 p.

Jeigu lietuviai dar to nesupranta, tegul pagalvoja du ir tris kartus, o kai kam reikės ir ilgiau galvoti, kol suvoks, kas čia vyksta.

Mūsų kalbos vietą taikosi užimti kitos kalbos: atvykę į Vilnių, pasivaikštinėsite po Londoną, todėl angliakalbiai svečiai ir šaiposi, kad neturime jokios savo kalbos. Jie teisingai mato dalykus ir piktnasini teigdami, kad norėjo pamatyti savitą lietuvių kalbą ir kultūrą ir visai nenori išvysti Londono Vilniuje – juk jie iš ten atvyko, kad pasigrožėtų kažkuo kitu! Ir tikrai, mažiausia „šaraškino“ kontorėlė ar parduotuvėlė pasikabinusi anglišką pavadinimą didelėmis raidėmis, o lietuviškai vos įžiūrimai užrašyta, bet dažniausiai nėra jokio lietuviško užrašo. Net sovietiniais laikais pirmiausia užrašydavo lietuviškai didelėmis raidėmis, o žemiau mažesnėmis raidėmis rusiškai.

Šilutės centrinėje gatvėje stovi kioskas su užrašu: „**Second-hand clothes**“ („Dėvėti drabužiai“). Girdėjau juokaujant, kad kioskelio savininkai laukia Anglijos Kara-

liaus atvykstant apsipirkti! Nejaugi miesto meras gali būti toks nesupratingas, kad leidžia taip tyčiotis iš valstybinės kalbos? Neįtikėtina! Būtų griežtos taisyklės visiems verslininkams, būtų kitaip. Dažniausiai tai daroma ne iš piktos valios, bet kad atrodytų originaliau ir, aišku, prašauama pro šalį. Bet labai dažnai tai daroma dėl supratimo stokos ir nemeilės Tėvynei. Todėl kiekviename mieste ir miestelyje turi būti įsteigta po principingą Kalbos komisiją ar inspekciją ir tokiems Konstitucijos laužytojams turi būti numatytos didžiulės baudos – pasipildytų savivaldybių išdas.

Privalome saugoti savo kalbą, nes pasauliui ji visų archajiškiausia ir gražiausia, nes mums ji – valstybinė pagal Konstituciją ir Tautos išreikštą valią, nes mums ji – visų didžiausia Tautos brangenybė. Sau iškelkime didelius reikalavimus ir savo kalbos nežeiskime, nesubjaurokime svetimybėmis, žargonybėmis ir keiksmažodžiais – tai kiekvieno lietuvi, lietuvių kalbos mokytojo pareiga. Bet pirmiausia kiekvienas pradėkime nuo savo šeimos! Be asmeninių pastangų padėtis

kalbos klausimu tikrai nesikeis.

Kazimieras Būga, lietuvių kalbos mokslo kūrėjas, rašė, kad jis lietuvių kalbos nemoka, todėl jos kasdien mokosi. Jeigu toks iškilus žmogus apie save taip kalbėjo, tai ką mes galime pasakyti apie save?

Ar pastebėjote, kad net tyla suklūsta, kai per televiziją koks nors žmogus ramiu balsu taisyklingai lietuviškai kalba... Tada darbai atidedami ir klausomasi, ir klausomasi, ir pasiilsima... Bet skubame išjungti televizorių išgirdę, kai per LRT televiziją žinių ir forumų vedėjas sako: „Ane?“ Skubame išjungti, kai kokia nors laidos vedėja ar vedėjas tujina laidos svečių, kaip koks prasčiokas purvu aplipusiais batais. O juk, pasak gerbiamo Audriaus Valotkos, verčiau turėtume „tamsuotis“, bet ne tujintis.

Na, o Mikalojaus Daukšos šauksmas, matyt, niekada nepasens per visą mūsų Tautos istoriją: „**Ne žemės derlumai, ne drabužių skirtingumu, ne šalies gražumu, ne miestų ir pilių tvirtumu gyvuoja tautos, bet daugiausia išlaikydamos ir vartodamos savo kalbą, kuri didina ir išlaiko**

bendrumą, santaiką ir brolišką meilę.“

Tai štai, kai pagalvoji, tikrai keisti tie užsieniečiai kalbų mokslo didžiavyriai. Anot G. Iešmanto, jiems ta lietuvių kalba esanti visų gražiausia ir visų archajiškiausia pasaulyje. O tau, LIETUVI? *Autorė yra mokytoja metodininkė.*

Literatūra:

Olegas Poliakovas (2008). **Pasaulis ir lietuvių kalba. Indoeuropiečių ir lietuvių kalbų giminystė. Monografija. Vilniaus universiteto leidykla, 2008, 408 p.**

Lietuvių kalba yra langas į platų indoeuropiečių kalbų pasaulį, jo dabartį ir praeitį. Ji yra raktas į senovės indoeuropiečių istoriją ir kultūrą, per ją geriau suprantama Lietuvos istorija, kultūra, jos vieta indoeuropiečių tautų pasaulyje. Knyga skirta senovės laikų indoeuropiečių kalboms ir jų santykiui su lietuvių kalba.

Antanas Klimas. **The University of Rochester, Lithuanian Quarterly Journal of Arts and Sciences LITUANUS, Volume 30, No3- Fall, 1984.**

PASAULIO AKTUALIJOS

APKLAUSOS RODO RINKĖJŲ NUOTAIKŲ POKYČIUS

Nauja apklausa rodo, kad savarankiškos tautinės partijos ir toliau smarkiai auga visoje Europoje. Prancūzijos dešinieji per birželį vyksiančius Europos Parlamento rinkimus ketina sumušti visus ankstesnius rekordus, rodo nauja apklausa. „Portland Communications“ atlikta reprezentatyvi apklausa, kurioje dalyvavo daugiau nei tūkstantis rinkėjų penkiose šalyse (Prancūzijoje, Italijoje, Vokietijoje, Lenkijoje ir Nyderlanduose), teigia, kad populistais pravardžiuojamos jėgos beveik visur tikisi didelio proveržio.

Marine Le Pen nacionalinis susivienijimas, kuriam nuo 2022 m. vadovauja europarlamentaras Jordan Bardella, pirmą kartą su 33 proc. ir gerokai lenkia E. Macron liberalią koaliciją „Ensemble“, kurią JAV apklausų rengėjas įvertino tik 14 proc. Pridėkime dar kitos už savarankiškumą pasisakančios

„Reconquête“ prognozuojamus 6 proc. ir paaiškės, kad beveik 4 iš 10 apklaustų prancūzų rinkėjų pasitiki populistiniais dešiniiais, kurie per ateinančius penkerius metus reformuos Europos Parlamento kairiąją darbotvarkę. Nors abi partijos priklausys skirtingoms tarptautinėms politinėms frakcijoms Europos Parlamente, jos yra tautinės, suverenios ir griežtai prieš migraciją nusistatę partijos, todėl tikimasi, kad glaudžiai bendradarbiaus kitą kadenciją.

Panašios tendencijos pastebėtos beveik visose kitose apklaustose šalyse. Vokietijoje „Alternatyva Vokietijai“ (AfD) išlieka antra pagal populiarumą partija po centro dešiniųjų krikščionių demokratų bloko, tačiau apklausose lenkia valdančiuosius socialistus (SPD) bei žaliuosius ir turėtų surinkti mažiausiai 17 proc. Apklausos duomenimis,

AfD populiarumas siekia 20 proc. „Europos Sąjunga į šiuos rinkimus eina su labai pesimistinėmis piliečių nuotaikomis“, – aiškino „Portland Communications“ generalinė direktorė Victoria Dean, pridurdama, kad rinkėjams nerimą kelia sunkiai sprendžiamos problemos. Visose apklaustose šalyse, išskyrus vieną, svarbiausiu rūpesčiu išrinkta pragyvenimo išlaidų krizė, olandus labiausiai jaudina būsto krizė, Prancūzijoje, Vokietijoje ir Nyderlanduose antroje vietoje liko imigracija, o Lenkijoje ir Italijoje antroje vietoje pagal svarbą buvo sveikatos apsauga. Daugumoje apklaustų šalių gyventojai labai nepatenkinti savo vyriausybėmis. Daugiausia nepatenkintų rinkėjų buvo Prancūzijoje ir Vokietijoje, kur atitinkamai 68 proc. ir 66 proc. respondentų teigė, kad jų šalys eina klaidingu keliu.

Remiantis naujausiais „Politico“ suvestinėmis apklausos duomenimis, du konservatyvūs Briuselio blokai – ID ir ECR – padidins savo vietų skaičių atitinkamai iki 88 ir 77, užimdami trečią ir penktą vietas. Tačiau šiuose skaičiuose neatsižvelgiama į tai, kad prie partijų prisijungs daugiau perspektyvių narių, pavyzdžiui, Vengrijos „Fidesz“, dėl kurios ECR gaus 12–14 vietų, arba Rumunijos AUR, kurios 7–8 europarlamentarai greičiausiai sustiprins ID frakciją. Jei apklausos rezultatai atsispindės birželį vyksiančiuose rinkimuose, yra reali tikimybė, kad nacionaliniai konservatoriai taps trečiuoju ir ketvirtuoju pagal dydį blokais Europos Parlamente, pertvarkydami jėgų pusiausvyrą ir grąžindami normalumą į Europos centrą. *Parengta pagal: europeanconservative.com*

G. Meloni siūlo investuoti Afrikoje

Italijos premjerė Giorgia Meloni

Italijos ministrė pirmininkė Giorgia Meloni neseniai atidarė Italijos ir Afrikos aukščiausio lygio susitikimą ir pristatė savo planą investuoti į dešimčių Afrikos šalių vystymąsi, kad būtų pažabota prekyba žmonėmis ir nelegali migracija per Viduržemio jūrą. Pagal vadinamąjį „Mattei planą“, pava-

dintą mirusio valstybinės naftos bendrovės „Eni“ įkūrėjo Enrico Mattei, pasisakiusio už sisteminių Afrikos ekonominių vystymąsi, vardu, dešimtys Afrikos šalių galėtų gauti Italijos dotacijas ir paskolas, kurios padėtų joms plėtoti infrastruktūrą ir stiprinti ekonomiką, rašo „Il Giornale“, nes Roma tikisi, kad tai prisidės prie viso žemyno stabilumo.

„Mūsų užsibrėžtas tikslas – parodyti, kad suvokiame, kaip stipriai mūsų dviejų žemynų, Europos ir Afrikos, likimai yra tarpusavyje susiję, – sakė G. Meloni, – ir manome, kad galima įsivaizduoti ir parašyti naują puslapį, lygiaverčių partnerių bendradarbiavimą, toli gražu ne grobuonišką, bet ir labdaringą.“ Afrikos Sąjungos (AS) Komisijos pirmininkas ir buvęs Čado premjeras Moussa Faki antrino G. Meloni žodžiams, sakydamas, kad Afrikai ir Vakarams reikia „keisti partnerystės paradigmą“. „Afrika

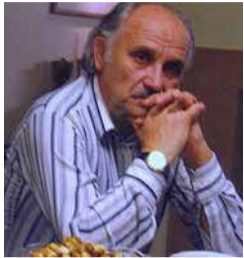
nenori ištieti rankos. Mes nesame elgetos.“

Aukščiausio lygio susitikime dalyvavo 45 Afrikos šalių atstovai, įskaitant 19 valstybių vadovų, šešis ministrus pirmininkus ir tris užsienio reikalų ministrus. Taip pat dalyvavo Jungtinių Tautų, Pasaulio banko ir Europos Sąjungos vadovai, įskaitant Komisijos pirmininkę Ursulą von der Leyen. „Esu dėkinga Italijai už tai, kad bendradarbiavimui su Afrika skyrė svarbiausią vietą savo užsienio politikoje ir pirmininkavime G7“, – sakė U. von der Leyen, prieš susiedama planą su panašiu Europos Sąjungos projektu, kuriuo taip pat siekiama pasipriešinti Kinijos iniciatyvai „Juosta ir kelias“. „Naujasis Mattei planas yra svarbus indėlis į šį naują mūsų partnerystės etapą ir papildo mūsų Europos pasaulinius vartus.“

Kaip paaiškino G. Meloni, Italijos vyriausybė šiuo metu rengia Mattei plano detales,

įskaitant naują ilgalaikę finansinę priemonę, kuri „gali tikėtis, kad iš pradžių bus skirta daugiau kaip 5,5 mlrd. eurų, dovanojimo sandorių ir garantijų“. Premjerė pabrėžė, kad Afrikos ekonomikos konkurencingumas pasaulyje turi būti didinamas atsižvelgiant į tai, kad „būtų užtikrinta teisė nebūti priverstam emigruoti, kad nereikėtų nutraukti savo šaknų ieškant geresnio gyvenimo“. Atsižvelgdama į šį konkretų tikslą, G. Meloni paaiškino, kad Mattei planas turės stiprų švietimo aspektą ir kartu su lėšomis, padedančiomis kurti darbo vietas, bus siūlomas profesinis mokymas. „Skatindami užimtumą suduosime lemiamą smūgį prekeiviams žmonėms, kurie yra mūsų bendri priešai“, – sakė G. Meloni ir pridūrė, kad „kartu mes juos nugalėsime. Jie investuoja į nevilgtį, mes investuojame į galimybes.“ *Šaltinis: „European Conservative“*

KAS TRUKDO LIETUVAI EKOLOGIZUOTI ŽEMĖS ŪKĮ?

Prof. habil. dr. Antanas Svirskis

„Mokslo Lietuvos“ pastaba: Šių apmąstymų autorius yra mokslininkas, visą gyvenimą pašventęs agrarinės politikos ir darnios valstybės raidos problematikai.

Mano, mūsų tėvų bei senelių kartos žemdirbiai, nors ir sunkiai dirbo, susitikę kalbėdavo apie darbymečių, jų sodybų ir ūkių gamtą bei jos išsaugojimą. Beveik kiekvienas žinojo, kas jų laukuose ir sodybose auga, gyvena, juos visokeriopaipai globojo: keldavo inkilus, gandrulizdžius, sodino tiek pavienius medžius, tiek gojelius, veisė sodus. Žinojo, kiek pempų, kurapkų ir kitų paukščių bei kiškių gyvena jų laukuose. Dažniausiai didžiausią jų ūkelių naudmenų pusę sudarė natūralios pievos ir ganyklos, o nedidelėse pelkėtose augo pelkiniai ajerai, puplaiškiai, bolavo pelkiniai švyliai ir kiti reti augalai. Nors kartais stigo pašarų gyvuliams, pelkutes ir šlapynes ūkininkai stengėsi išsaugoti, nes jose veisėsi paukščiai, varliagyviai, karnosai ir kiti naudingi gyvūnai.

Saugoti gamtą mūsų seneliams ir tėvams palengvino tai, kad pagrindinė traukiamoji jėga buvo arkliai. Pievas dažniausiai šienaudavo dalgiais, žemės dirbimui naudojo arklinius padargus, todėl lengva buvo pastebėti ir išsaugoti pempų ar kamanių lizdą, kiškutį ar ežiuką. Dabar „vargšai ūkininkai“ prisipirko plačiabarės technikos, kuri savo plačiais ratais ir kriokimu išbaido bet kokią gyvybę ar ją sutraiško. Daugelio ūkininkų požiūris į gamtos saugą pasikeitė. Labai retai kombainais ar plačiabarėmis šienapjovėmis dabartiniai ūkininkai pradeda darbus ne iš vidurio lauko, o nuo pakraščių, tai trukdo gyvūnėliams pabėgti į saugesnes vietas.

Dar sovietmečiu po ilgų mokslininkų ir gamybininkų diskusijų buvo rekomenduojama, kad sėjomainos lauko dydis neviršytų 100 ha, kad būtų išsaugoti pavieniai medžiai, gojeliai ar net želdinių juostos. Deja, išsigalėjus plačiabarėi mechanizacijai ir neregėtai pasėlių chemizacijai (Lietuvoje registruota per 450 įvairiausių pesticidų), ne tik žūsta įvairūs kenkėjai ir piktžolės bei džiūsta pavieniai medžiai, bet gresia visuotinė dirvožemių, laukų floros ir faunos degradacija. Pesticidai ypač pavojingi dirvožemių makro- ir mikroflorai bei faunai. Jau konstatuojama, kad per pastaruosius 20 metų trečdaliu sumažėjo Lietuvos dirvožemių natūralus derlingumas, išnyko per 50 proc. agrarinio landšafto paukščių. Jei taip tęsis, po keliolikos metų gresia išlikusių paukščių, gyvūnų, vabzdžių, tarp jų ir augalų apdulkintojų, išnykimas. O tai būtų katastrofa.

Tik dviasdešimt aklas gali nepastebėti, kad daugumoje Lietuvos rajonų jau beveik nebeliko pempų, pelėdų, šelmeninių kregždžių, didžiųjų kuolingų, kad badauja gandrai, nes išnyko varlės, labai sumažėjo ežių, kiškių, pelinių graužikų (o tai – pagrindinis gandrų ir stambesnių gyvūnų maistas). Dar visuotinės žemės ūkio chemizacijos pradžioje šviesaus atminimo dr. Eugenija Šimkūnaitė perspėjo, kad kiekvienas pesticidų purškimas yra tarsi Černobylius visiems

dirvožemio makro- ir mikroorganizmams.

Atkūrus Lietuvos nepriklausomybę ir gražinus žemę buvusiems savininkams, vyko įvairios diskusijos, kaip atgaivinti mūsų žemės ūkį ir kaimą. Bet žemės reforma užsitęsė keliolika metų, nes paveldėtojų ratas buvo išplėstas iki vaikaičių, o nekilnojamas turtas (žemė) paverstas kilnojamuoju. Bežemiams kaimo žmonėms buvo išdalinta po 1–3 ha žemės, kolūkių turtas išdalintas buvusiems kolūkiečiams ir kt. Dauguma „trihektarininkų“ ir kitų smulkiųjų ūkių savininkų, neturėdami žemės ūkio technikos bei kito būtino inventoriaus ir nesukūrus jokio agroserviso, buvo priversti tuos savo sklypus pusvelčiui išnuomoti arba parduoti.

Bene didžiausia problema tapo Europos Sąjungos (ES) parama pagal programą „Pasitraukimas iš prekinės gamybos“. Jai panaudoti keli milijardai eurų nuvarė nuo žemės tūkstančius perspektyvių žemdirbių. **Baisesnę programą sunku besugalvoti.** Jos rezultatas – per nepilnus 30 atgimimo metų išnyko daugiau vienkiamųjų ir kaimų nei per visą sovietinę okupaciją ir kolektyvizaciją. **2 proc. stambiųjų ūkių jau užvaldė beveik pusę žemės ūkio naudmenų ir pasinaudojo apie 80 proc. ES paramos.** Likusieji (apie 100 tūkst. smulkiųjų ūkių) buvo pasmerkti skursti arba parduoti savo žemelę turtingiesiems, emigruoti arba tapti stambiųjų ūkių savininkų samdiniais – „kumečiais“.

Dabartinis 1000 ha ūkis, tai buvę 40–50 šeimos ūkių arba nemažas kaimas. Ar tai ne paskutinė mūsų kaimo kryžkelė? Stambūs ūkiai ir bendrovės beveik nesprendžia kaimo socialinių, ekonominių ir gamtos saugos problemų, net didina nedarbą kaime. Daugumos jų pagrindinis tikslas – didelis derlius ir pelnas bet kuria kaina. Būtent jie labiausiai priešinosi gamybos ekologizavimui, o ypač jos „žalinimui“, organizuoja grandiozinius protesto mitingus ir galingais, brangiais traktoriais šurpina Vilnių.

Neribotas derliaus forsavimas didina produkcijos savikainą, prievartauja ir alina dirvožemį, nes augalams būtini beveik visi Mendelejevo lentelės elementai, o nenaudojant mėšlo, gražiname tik NPK ir kartais vos keletą mikroelementų. Taip naikinama bioįvairovė ir blogėja produkcijos kokybė. Net nebežinome, ką valgome. Nemaža dalis vartotojų jau vengia pirkti ir vartoti intensyviai išaugintus maisto produktus...

Apgailėtina, kad mūsų šalies žemės ūkis nuėjo ne Šveicarijos ar Skandinavijos šalių šeimos ūkių tausojoimo, o pramoninio žemės ūkio kūrimo keliu. Tas procesas tęsiasi toliau. Nors nustatyta 500 ha ūkio dydžio riba, žiniasklaidoje pilna skelbimų, kad „brangiai superkame žemę ir miškus visoje Lietuvoje“. Kas tie fiziniai ar juridiniai asmenys, kuriems įstatymai negalioja? Jei to nesustabdysime, 2030 m. Lietuvoje liks vos keli šimtai „latifundininkų“ ir keliolika tūkstančių baudžiauninkų, o Lietuvos gamtovaizdis taps stepe ar net biologine dykuma. Pildosi vieno garsaus sovietmečio valdininko kolūkių ir tarybinių ūkių stambinimo įkarštyje samprotavimai, kad ateityje kiekvienas rajonas taps vienu kolūkiu.

Lietuva dar niekada neišaugindavo tokio didelio grūdų derliaus (apie 6 mln. tonų). Net kyla sunkumų juos parduoti, nes, labai sumažėjus gyvulių skaičiui, sumažėjo ir pašarų poreikis. Gaila, kad tas derlius, pasiektas naudojant rekordinį mineralinių trąšų ir pesticidų kiekį bei galingą techniką, daugiausia (apie 80 proc.) parduodamas kaip pigi žaliava, nors jo savikaina – gana didelė.

Natūrali ganykla

Vienkiemio vaikai

Kaimo kraštovaizdis (Prienų r.)

Eksportuodami grūdus, kartu išvežame ir brangiai pirktas trąšas, o laukuose lieka didžioji dalis panaudotų pesticidų likučių. Dar niekada neturėjome tiek daug valdininkų, konsultantų ir kontrolierių, tačiau neturime agrovizijos, nes nepakankama specialistų veiklos koordinacija.

Lietuvos žemės ūkis ir kaimas pasiekė bene paskutinę kryžkelę. Džiugu, kad turime nemažai kūrybingų žemdirbių ir įvairiausių amatininkų, kurių dauguma pradeda savo gyvenimą kaime beveik nuo nulio ir daro stebuklus. Tuo nesunku įsitikinti, žiūrint televizijos laidas „Kaime gyventi gera“, „Svajonių sodai“ ir „Kaimo akademija“, laidas apie gamtą ir jos išsaugojimo problemas bei daug kitų įdomių televizijos ir radijo laidų. Turime ir nemažą būrį lietuvių, kurie po „geležinės uždangos“ griūties turėjo progos padirbėti užsienio šalyse ir pasimokyti iš jų tvaraus ūkininkavimo, o dabar bando diegti tą patyrimą Lietuvos ūkiuose.

Pagrindinis mūsų žemės ūkio tikslas – iki 2030 m. sustabdyti kaimų griūtį, išsaugoti bent 20 tūkst. smulkiųjų ir vidutinių šeimos ūkių. Jie turėtų naudotis bent 50

proc. šalies žemės ūkio naudmenų, plėtoti tvarią žemdirbystę, išsaugoti Lietuvos kaimą, gamtinę aplinką, bioįvairovę, ypač dirvožemius ir švairius vandenius. Būtina plėtoti agroturizmą ir kurortinę žemdirbystę, ap rūpinti visus Lietuvos gyventojus ir svečius saugiais ir kokybiškais maisto produktais, o dalį pelningai eksportuoti, nes ekologiško maisto produktų rinka – neribota. O likusiais 50 proc. žemės ūkio naudmenų plotais tesinaudoja stambūs ūkiai ir bendrovės, kurios augina javus, rapsus, mėšinius gyvulius ir produkciją parduoda trečiosioms šalims.

Bene pirmą kartą turime žemės ūkio ministrą Kęstutį Navicką, kuriam rūpi ne tik didelis derlius, bet ir gamtos saugos problemos. Gaila, kad stambiųjų ūkių savininkai dėl visų dabartinių problemų kaltina būtent šį ministrą. Žemės ūkio problemos turėtų rūpėti ne tik Žemės ūkio, bet ir Sveikatos, Aplinkos apsaugos ministerijų bei kitiems „valdininkams“. Turi atsipeikėti ir visuomenė, nes teisė į sveiką maistą ir švairią aplinką yra pati svarbiausia žmogaus ir gamtinės aplinkos egzistavimo teisė. (Tęsinys – kitame numeryje)

Puslaidininkų lustų gamybos kūrimas Lietuvoje

Lietuvos aukštųjų technologijų įmonių grupė „Teltonika“ stiprina puslaidininkinių lustų projektus įgyvendinančią komandą. Per artimiausius mėnesius bus įdarbinta beveik dvi dešimtys specialistų, kurie prisidės prie vieno iš ambicingiausių technologinių projektų šalyje – Lietuvos puslaidininkinių lustų pramonės kūrimo. 2023 m. pabaigoje „Teltonika“ su partneriais iš Taivano pramonės technologijų tyrimų instituto užbaigė pirmąjį technologinio bendradarbiavimo etapą. Pradėjus antrąjį etapą, iki 2025 m. pabaigos planuojama suprojektuoti naujas gamyklas ir gauti statybų leidimus.

„Nuosekliai įgyvendiname technologinio bendradarbiavimo sutartyje numatytus tris etapus. Pirmieji metai buvo skirti atlikti galimybių studiją – jos metu visapusiškai išnagrinėjome mūsų galimybes imtis puslaidininkinių lustų projektavimo, gamybos, surinkimo ir testavimo bei galios modulių gamybos. Šiuo metu ruošiamės puslaidininkinių lustų gamyklų projektavimui. Tai yra kompleksinė užduotis, apimanti daugybę įvairių technologinių, inžinerinių ir aplinkosauginių procesų, todėl ieškome beveik poros dešimčių naujų darbuotojų, kurie mūsų komandą papildytų reikiamomis kompetencijomis“, – teigia bendrovės „Teltonika IoT Group“ viceprezidentas inovacijoms ir verslo plėtrai Ernestas Zdaniaskis.

Bendrovės „Teltonika IoT Group“ viceprezidentas inovacijoms ir verslo plėtrai Ernestas Zdaniaskis

verslo plėtrai Ernestas Zdaniaskis.

„Teltonika“ jau paskelbė pirmąsias atrankas į naujas pozicijas. Šiuo metu įmonių grupė aktyviai ieško lustų gamybos ir surinkimo proceso inžinierių, gamyklų infrastruktūros inžinierių, pirkimų, aplinkosaugos inžinierių, galios tranzistorių, galios modulių ir SiP (angl. *system in package*) projektuotojų, dažnio keitiklių produktų vystymo projekto vadovo. Ruošdamasi puslaidininkinių lustų gamyklų projektavimui, „Teltonika“ įdarbins 17 naujų darbuotojų, kurių vidutinis mėnesio darbo užmokestis sieks apie 4170–6670 eurų (neatskaičius mokesčių).

Teltonika technologijų parkas („Teltonika-High-Tech-Hill“)

„Teltonika“ kviečia prisijungti tiek Lietuvos specialistus, tiek užsienyje dirbančius lietuvius grįžti į gimtinę. Skatina kandidatuoti ir kitų valstybių specialistus, turinčius patirties puslaidininkinių lustų srityje. Siekiant sėkmingai plėtoti puslaidininkinių lustų projektus Lietuvoje, reikiamų kompetencijų įgijimui darbuotojai pagal poreikį vyks į Taivaną mokytis iš šios pramonės ekspertų. „Rengiant detaliuosius gamyklų planus,

reikės toliau glaudžiai bendradarbiauti tiek su Pramonės technologijų tyrimų institutu, tiek su išoriniais partneriais, siekiant įsisavinti licencijuojamas technologijas ir suplanuoti gamybos linijas bei reikiamą infrastruktūrą. Tikimės, kad prie mūsų prisijungs motyvuoti kolegos, kurie iššūkius vertina kaip naujas galimybes“, – teigia „Teltonikos“ puslaidininkinių lustų projektams vadovaujantis E. Zdaniaskis. ■

GIMTINĖJE PRISIMINTAS ISTORIKAS SIGITAS JEJELEVIČIUS

Dr. Reda Adomaitienė

Antrą kartą Raitininkų seniūnijos krašto muziejus, bendradarbiaudamas su Alytaus rajono viešosios bibliotekos Makniūnų ir Ryliškių filialais bei Alytaus rajono savivaldybės Raitininkų seniūnija, Valstybės atkūrimo dienos išvakarėse sukvieta į tradiciniu tampa „proto mūsų“. Jame varžėsi šešios komandos iš Alytaus, Butrimonių, Makniūnų, Ryliškių ir Vilniaus. Renginio iniciatoriai, siekdami įgyvendinti savo misiją puoselėti čia gyvenančių ir šį kraštą garsinusių žmonių atmintį, jį skyrė prisiminti ir geriau pažinti iš šio krašto kilusį istoriką doc. dr. Sigitą Jegelevičių (1938–2014). Raitininkų seniūnijos krašto muziejaus steigėjas Juozas Adomaitis pažymėjo: „Muziejus pasakoja ne tik apie daiktus, susijusius su mūsų kraštu, bet ir apie žmones, kurie svarbūs ne tik šiam kraštui, bet ir visai Lietuvai.“

Susirinkusieji pirmiausia apsilankė parodoje, kurioje buvo eksponuojamos dr. Sigitos Jegelevičiaus išleistos knygos, fotografijos iš jo asmeninio archyvo bei pelnyti apdovanojimai. Akylai susipažinusieji su paroda galėjo rasti atsakymus ir į kai kuriuos būsimąjo „proto mūsų“ klausimus. Ekspozicijos parodai paskolino Sigitos Jegelevičiaus sūnus, Lietuvos kariuomenės atsargos majoras, istorikas Gintaras Jegelevičius. Jis pasidalino mintimis apie tėvą ir padėjo parengti renginio klausimus.

Doc. dr. Sigitas Jegelevičius gimė 1938 m. Alytaus rajono Vabalių kaime. Mokėsi Alytaus 1-ojoje vidurinėje mokykloje, vėliau studijavo Vilniaus universitete, dar vėliau – Maskvoje, Valstybiniame istorijos ir archyvistikos institute. Nuo 1964 m. pradėjo dirbti Vilniaus universitete, kur dėstė studentams ir dirbo mokslinį darbą, buvo mokslo darbų leidinio „Lietuvos istorijos studijos“ redkolegijos narys.

Istorikas Sigitas Jegelevičius. Archyvinė nuotr.

Sigitos Jegelevičiaus sūnus, istorikas Gintaras Jegelevičius

Sigitos Jegelevičiaus seserys prisiminimo renginyje

Sigitos Jegelevičiaus darbai

S. Jegelevičius buvo aktyvus Savanoriškosios krašto apsaugos tarnybos Krašto apsaugos savanorių pajėgų ir Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių sąjungos narys, pelnęs šių organizacijų apdovanojimus. Jam

buvo skirtas Sausio 13-osios medalis. 2003 m. apdovanotas ordino „Už nuopelnus Lietuvai“ Karininko kryžiumi. S. Jegelevičius buvo vienas svarbiausių konsultantų įvairiose valstybės regalių, nusipelnusių žmonių ir įvykių įamžinimo srityse. Šis istorikas yra laikomas vienu iškiliausių archyvistikos specialistų. Jis dalyvavo rengiant kolektyvines monografijas: „Vilniaus universiteto istorija 1579–1994“ (1994), „Lietuvos Respublikos ministrai pirmininkai 1918–1940“ (1997), „Lietuvos šaulių sąjunga valstybės ir visuomenės tarnyboje 1919–2004“ (2005), „Lietuvos vidaus reikalų istorija“ (2008), „Alma

Mater Vilnensis: Vilniaus universiteto istorijos bruožai“ (2009–2012), „Lietuvių tautos sukilimas: 1941 m. birželio 22–28 d.“ (2011).

Kaip duoklę savo gimtajam kraštui, S. Jegelevičius parengė ir plačios apimties monografiją „Nemunaitis ir jo parapija“ (2002 m., 1366 p.). Monografija buvo išleista, minint Nemunaičio 380-ąsias metines. Joje sukaupta dokumentinė informacija apie šios parapijos kaimus ir jų gyventojus. Besidomintieji savo giminės šaknimis joje ras gana daug duomenų šeimų genealogijos studijoms.

Nors vykęs „proto mūsų“ buvo skirtas minėtos iškilios asmenybės atminimui, jame dalyvavusioms komandoms buvo pateikti ir kiti klausimai, susiję su Valstybės atkūrimo diena. Specialų turnyrą apie Europą dalyviams parengė Alytaus „Europa tiesiogiai“ (angl. „Europe Direct“) informacinis centras. Centro vadovė Nijolė Vitienė pasveikino renginio dalyvius, pateikė įdomių faktų apie Europą, o atsakiusiems į klausimus įteikė prizus. Turnyro metu netrūko ir netikėtų šmaikščių klausimų.

Atvykusius dalyvius pasveikino Raitininkų seniūnijos seniūnas A. Laukaitis ir Alytaus rajono viešosios bibliotekos vadovas Aivaras Vyšniauskas. Savo kūrybos eilėraščių, skirtą tėvynei, perskaitė Makniūnų sodžiaus bendruomenės pirmininkė Dalė Baranauskienė. Ypač vertingą dovaną muziejui – projektorių padovanojo Alytaus miesto savivaldybės tarybos narys Petras Sabaitis, kuris vėliau prisijungė prie vienos iš komandų. Smagu, kad taip pagerbti savo brolio atminimą nusprendė ir Sigitos Jegelevičiaus seserys, subūrusios komandą ir azartiškai įsitraukusios į „proto mūsų“. Lyginant su ankstesniais metais, renginyje buvo kiek mažiau komandų, tačiau netrūko gerų emocijų ir karštų diskusijų. Geriausiai pasirodžiusios

GIMTINĖJE PRISIMINTAS ISTORIKAS SIGITAS JEGELEVIČIUS

Pirmosios vietos laimėtojai „Sofranai“

Antrosios vietos laimėtojai „Rinktiniai“

Trečiąją vietą užėmė Makniūnų sodžiaus bendruomenės komanda

■ Atkelta iš 9 p.

trys komandos buvo apdovanotos.

Už pagalbą organizuojant renginį dėkojame rėmėjams: Alytaus rajono savivaldybės viešajai bibliotekai, Alytaus turizmo ir informacijos centrui, Makniūnų sodžiaus

bendruomenei, Raitininkų kaimo bendruomenei, parduotuvių tinklui „Srovė“, Alytaus miesto bendruomenės centrui ir kt. Prie renginio organizavimo prisidėjo ir neseniai išrinkti Raitininkų seniūnijos seniūnaičiai –

Rimvydas Baranauskas ir Dovilė Didžiulienė. Už renginio akimirksniams jam žinimą nuoširdžiai dėkojame fotografei Auksei Čyžiūtei. Raitininkų seniūnijos krašto muziejus nuosekliai skleidžia informaciją apie šio krašto

istoriją bei jį garsinusias asmenybes ir jau artimiausiu metu pakvies į kitus švietėjiškus renginius. Autorė yra Alytaus krašto mokslininkų draugijos „Vizija“ narė, Raitininkų seniūnijos krašto muziejaus savanorė. ■

NAUJOS KNYGOS

NEPAŽINTA LIETUVOS GEOGRAFIJA

Doc. dr. Zigmantas Kairaitis

Rimantas Šilagalas. Didžioji Lietuvos įdomybių knyga. Kaunas, „Obuolys“, 2023, 320 p.

Atsprašau autorių ir leidėjų, visada praeinu pro knygas, pažymėtas visokiais 100-kais, 101-kais, 99-kais, rekordais, stebuklais ir pan. Atsikandom. Tai – komerciniai projektai. O ir hararių, diamondų, roslingų populiarumas tik rodo, kad žmogus yra faktofagas – faktų, įdomybių, naujienų rijikas. Tik kaip su Hegelio perspėjimu: „Tuo blogiau faktams“? O geografijos mokymui – tai mirtinas nuodas! Tačiau, kai pamačiau Rimanto Šilagalio „Didžiąją Lietuvos įdomybių knygą“, „užkliuvau“. Ne tik todėl, kad šiek tiek pažįstu autorių, bet žinojau jo, kaip tylaus „krapštuko“ po visokiausius geografijos užkaborius, aistrą.

Jos turinys – geografiniai vietovardžiai, bet ne mums įprasta prasme, o Lietuvos vietovės, atskiri objektai, pavadinti kitų šalių, miestų, geografinių objektų vardais. Kalbininkai juos įvardija kaip perkeltinius vietovardžius. Tai gyvoji tautosaka – vietos gyventojų sugalvoti pavadinimai. Kaip nurodyta, knygoje yra net 1800 vietovardžių objektų ir tai toli gražu ne visi, kiek jų būtų galima rasti Lietuvoje. „Dauguma vietovardžių, pateikiamų knygoje – neoficialūs. Palyginti su oficialiaisiais, jų egzistavimas trumpesnis. Išnykus vietos gyventojams, dažniausiai nyksta ir šie pavadinimai“ (p. 7).

Kiek Lietuvoje Šveicarijų ir Kaukazų?

Tradiciskai žinome Šveicariją Jonavos rajone, o tų Šveicarijų Lietuvoje – kiek nori: Mažoji Lietuvos Šveicarija (Zarasai), Šveicarija (lietuviškoji) prie Kurtuvėnų, Radviliškio Šveicarija, Švenčionių Šveicarija, Mažosios

Lietuvos Šveicarija – Vilkyškių kalvos, Kavarskas pramintas Šveicarija, Suvalkijos Šveicarija – Sudargas ir jo apylinkės, Vilnios Šveicarija (Trakai), Žemaičių Šveicarija (Platelių ežerynas), J. Tumas-Vaižgantas Punios šilą yra pavadinęs Lietuvos Šveicarija, rašytojas Konstantinas Paustovskis Kurtuvėnų apylinkes yra pavadinęs lietuviškąją Šveicarija, Šveicarai – kaimas prie Vilniaus, Šveicarija – Vilniaus Antakalnyje (kalvos į šiaurę nuo Sapieginės), Šveicarijos miškas (parkas) Vilniuje, Šveicarka – šaltinis Gražutės regioniniame parke, Antalieptės Šveicarija, Šveicarija – Lentvario parko dalis, kažkada vadintas Šveicarijos paviljonas Plungės parke ir t. t. (p. 253–256).

Kaip matyti, nėra jokio Šveicarijų Lietuvoje geografinio paplitimo dėsningumo. Šveicarija – tiesiog „labai gražu“. Panašiai yra ir su Amerikom, Jeruzalėm, Maskvom ir Rusijom. O kiek Respublikų Lietuvoje! Dažniausiai žinome tik Perlojos, dabar jau ir Paulavos respubliką, vilniečiai – Užupio Respubliką. Tiesa, šiokių tokių dėsningumų galima išvelgti. Autorius apie Kaukazo kalnus rašo: „Sunku pasakyti, kiekgi Kaukazų Lietuvoje yra, gal netgi daugiau negu pačiame Kaukaze“ (p. 122), o įdėta kalbininko Aleksandro Vanago sudaryta šio vietovardžio sklaidos schema rodo, kad Kaukazai Lietuvoje daugiausiai paplitę... lygumose (p. 126).

Kamčiatka – žymi atokias vietas, Baikalas – dėl gilumo, vandens švarumo ir skaidrumo (Švento, Tauragno, Vištyčio ežerai). O patyrinėjus istorijos šaltinius, kodėl prie Jiesios išikūrusių Rokų tvenkinys miesto centre vadinamas Baikalu, paaiškėja, kad tai susiję su... plytinėmis ir moliu, priduriant dar ir buvusius tris popieriaus fabrikus prie Jiesios (p. 40). Žinome, kaip šiam pasaulio stebuklui, esančiam Sovietų Sąjungoje, kenkia aplinkui vystoma celiuliozės ir popieriaus bei kita pramonė.

Visi vietovardžiai, jų kilmė, jeigu tai leidžia šaltiniai ar autoriaus kalbinti vietos gyventojai, yra aprašyti. Daug tekste fragmentų, faksimilių iš prieškarinio Lietuvos spaudos – „Lietuvos aidas“, „XX amžiaus“, „Vilniaus rytojau“, „Ūkininko patarėjo“, „Vakarų“, „Moksleivio“ ir kt. Kaip neužsiminti apie vieną geografijos mokymo problemą: kaip žinia, geografijoje yra daug ne tik Lie-

tuvos, bet ir pasaulio vietovardžių, kartais šis dalykas paverčiamas vien geografinių pavadinimų „kalimu“, sunkiai beišgyvendinamu, nepaisant vykstančių švietimo reformų ir ugdymo turinio atnaujinimų.

Geografinių pavadinimų mokymasis be jų kilmės (etimologijos) – bergždžias dalykas. Nepagalvojama, o jeigu mokynys paklaus: kodėl tas objektas vienaip ar kitaip pavadintas vietos kalba? Juk mokytojas gali ne viską žinoti. Autorius rašo: „Žemių savininkai savo nuožiūra krikščioji dvarus, dvarelius, palivarkus, vienkiemius, o kadangi šie žmonės buvo labiau apsišvietę, daugiau pasaulio matę, tai jų parinkti vardai buvo išskirtiniai... šeiminiškai dažnai buvo nelietuviai, tad nuosaviems dvarams suteikti vardai buvo nelietuviški (pvz., Florencija, Šarlotė)“ (p. 7).

Perkeltinių vietovardžių žemėlapis

Bene vertingiausia knygos dalis – iliustracijos, pirmiausia gausa istorinių ir nūdienos topografinių žemėlapių fragmentų, planų, schemų, kuriuose nurodyta vietovardžių padėtis praityje ar dabar. Ryškiausias opus – sudarytas aprašytų vietovardžių Lietuvos žemėlapis. Manau, kad jis papuoštų bet kurį mokyklos geografijos kabinetą, nušėbindamas mokinius netradicine geografi-

ja. Nors knygos pavadinime informuojama, kad „Daugiau nei 10 metų rengta žemėlapių paslapčių knyga!“, niekaip nepatikėsiu, nebent tik darbas prieš knygos: vietovių fotografavimas (autorius – profesionalus fotografas), pokalbiai su vietos žmonėmis, medžiagos tvarkymas. O žemėlapius, istorinius šaltinius autorius kaupia ir analizuoja visą savo aktyvų gyvenimą. Kyla klausimas, kaip susisteminti – sudaryti knygos turinį (įvardytą kaip „Rodyklė“), kai tokia gausa vietovardžių? Rasta gana originali išeitis: pasirinkti skambūs Lietuvoje sutinkami vietovardžiai nuo A iki Ž ir pagal šias raides aprašyti atitinkantys vietovardžiai ir objektai. Pavyzdžiui, „Nuo Abisinijos iki Azijos“, „Nuo Babilono iki Burgundijos“, „Nuo Madagaskaro iki Muravjovo“ ir t. t.

Lietuvoje beveik netirtas perkeltinių vietovardžių reiškinys

Autorius savo žodyje mini, kad tai nėra mokslinė studija. Joje nerasis imantrių sąvokų. Tai – įdomioji geografija, kuri kviečia pakeliauti po pasaulį Lietuvos per 80 dienų! Tai greičiausiai ir būtų svarbiausia taikomoji bei komerciškai vertinga knygos paskirtis, jeigu nekiltų klausimas: o ar daugiau netyrinėtas šis fenomenas – pasaulio vietovardžių paplitimas Lietuvoje ir kokias perspektyvas jis gali atverti? Tenka nustebti, kad tokių tyrimų, domėjimūsi šia tema tiek mažai, kad galima sakyti, jų visai nėra, ir tai tik publikacijos populiarioje spaudoje (Steponas Kulpaila, Simas Miglinas, Aleksandras Vanagas, Ričardas Baubinas, Vitalius Zaikauskas). Čia reikia paminėti ir Lietuvos geografų draugijos išleistą dr. Filomenos Kavoliūtės sudarytą išnykusių Lietuvos kaimų, vienkiemų vardų sąvadą „Žemė prašo nepamiršti vardų: mūsų mirusių kaimų knyga“ (2019). Tačiau fundamentalūs vietovardžių / toponimų tyrimai pasaulyje nestovi vietoje. Kaip tik praėjusiais metais pasirodė Kembridžo leidyklos dviejų autorių solidi knyga „Vietovardžiai: toponimikos ir toponomastikos požiūriai ir perspektyvos“ (angl. *Perono Cacciafoco F. and Cavallaro F. 2023. Place Names: Approaches and Perspectives in Toponymy and Toponomastics. Cambridge: Cambridge*

■ Nukelta | 11 p.

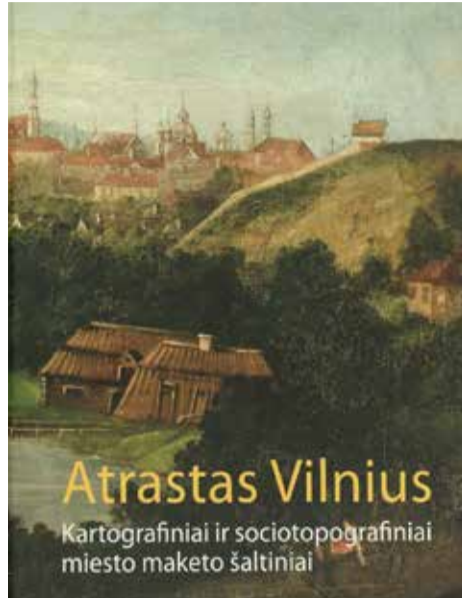
ATKURTAS PRIEŠ 200 METŲ BUVĘS VILNIAUS VAIZDAS

Živilė Stadalytė

Vilniaus knygų mugei Lietuvos nacionalinis muziejus pristatė daugiau nei penkerius metus trukusio tyrimo publikaciją „Atrastas Vilnius. Kartografiniai ir sociotopografiniai miesto maketo šaltiniai“. Knygoje publikuojama Vilniaus senamiestį ir priemiesčius apimanti kartografinė medžiaga, leidusi iki smulkesnių detalių atkurti prieš 200 metų egzistavusį miesto vaizdą, kurio didelės dalies jau nebeįmanoma pamatyti. Šis tyrimas buvo planuojamas kaip anksčiau išleistos studijos „Vilniaus miesto planai“ tęsinys, tačiau išaugo į atskirą istorinę studiją.

„Vladas Drėma dalį Vilniaus fasadų piešinių paskelbė knygoje „Dingęs Vilnius“, bet atliekant tyrimą paaiškėjo, kad jų yra daug daugiau, nei skelbiama. Sekant ir kitų šią medžiagą tyrusių istorikų pėdomis, teko pastebėti, kad sistemingo Rusijoje susikaupusios lituanistinės medžiagos tyrimo nebuvo atlie-

Ši studija atveria plačias galimybes pažinti su XIX a. Vilniumi. F. Bėkštos nuotr.

kama. Ir, matyt, todėl Vilniaus vaizdai nebuvo išsamiai įvertinti“, – sakė tyrimo vadovė, menotyrininkė doc. dr. Birutė Rūta Vitka.

Vilniaus maketas, sukurtas XIX amžiuje

Tiriant archyvinę medžiagą, paaiškėjo, kad šis Vilniaus miestui svarbus istorinis šaltinis atsirado XIX a., kai buvo nuspręsta parengti detalų Vilniaus miesto maketą.

Tai turėjo būti savotiška demonstracinė priemonė, kaip karinė caro administracija įsivaizdavo valdysianti Vilnių po 1830–1831 m. sukilimo. Į Vilnių buvo atsiųsti šeši karo inžinieriai, kurie per dvejus metus parengė miesto užstatymo brėžinius „modelio sukūrimui“. Rusijos imperatoriaus Nikolajaus I nurodymu turėjo būti sukurtas Vilniaus miesto su priemiesčiais maketas. Apie jo likimą žinių kol kas nėra, bet kad jis buvo pagamintas, žinome iš brėžiniuose išlikusių pastabų. Juos galime laikyti profesionaliai atlikta miesto užstatymo inventorizacija. Nė vienas Lietuvos miestas tokios unikalios ikonografijos neturi“, – sako B. Vitkauskienė.

Unikali Vilniaus senamiestio ir priemiesčių užstatymo medžiaga yra ypač svarbi miestui istorijai. Brėžiniuose atsispindi anuometinis Vilniaus gatvių vaizdas, kuris šiandien jau gerokai pasikeitęs. Jie papildė 1808 ir 1845 m. miesto planus, parodydami daug detalesnį visų kvartalų užstatymą.

„Atrasto Vilniaus“ atradimai

Šis tyrimas yra pats tiksliausias mūsų dienas pasiekęs liudijimas apie tai, kaip Vilnius atrodė prieš 200 metų. Knygą sudaro du platūs istorinė ir urbanistinė medžiagą nagrinėjantys skyriai. Kartografinių dokumentų rinkinį papildė miesto vaizdai, fotografijos, portretai – iš viso 360 iliustracijų. Knygos autorės Karolina Glinska ir Birutė

Rūta Vitkauskienė užsimojo ne tik atlikti šios medžiagos tyrimą, bet ir atkurti vientisą šio laikotarpio Vilniaus miesto paveikslą, todėl didžiausia leidinio dalis skirta visų miesto pastatų aprašymams ir jų savininkams. Pagal miesto pastatų ir sklypų savininkų sąrašus nustatyti visų valdų savininkai nuo 1775 iki 1845 m., kas leidžia atkurti socialinį miesto gyventojų portretą.

„Iš knygoje pateikiamų žinių apie savininkus galima pamatyti, kokie buvo sociotopografiniai pokyčiai po 1794 ir 1830–1831 m. sukilimų. Iš didelės valstybės sostinės Vilnius tapo gubernijos centru, daug nekilnojamojo turto buvo konfiskuota, atsirado gubernijos įstaigos, kariniai daliniai, keitėsi gatvių pavadinimai. Vertingi knygoje pateikiami duomenys apie žydų gyvenimą Vilniuje, nebeišlikusias sinagogas ir mokyklas priemiesčiuose“, – pasakoja viena iš knygos autorių Karolina Glinska.

Lietuvos nacionalinis muziejus dar 2023 m., remdamasis šia medžiaga, atkūrė maketą paviljone „Vilnius prieš 200 metų“. Gedimino kalno papėdėje įsikūrusi ekspozicinė erdvė Vilniaus 700 metų jubiliejaus proga suteikė galimybę pamatyti, kaip galėjo atrodyti anuomet sukurtas maketas. Leidinį jau galima įsigyti Lietuvos nacionalinio muziejaus elektroninėje parduotuvėje ir muziejaus kasoje. Autorė yra Lietuvos nacionalinio muziejaus komunikacijos specialistė. ■

PARODOS

DIDŽIAUSIA GARBĖ PASVEIKINTI PREZIDENTĄ

Kauniečiai – prie istorinės prezidentūros. Autoriaus nuotr.

Parodose – Rusijos karinės invazijos į Ukrainą tikrovė

Vasario 23 d. Seimo Vitražo galerijoje (pirmuose rūmuose) įvyko Ukrainos fotomenininkės Martos Syrko fotografijų parodos „Skulptūros“, Ukrainos nevyriausybinę organizaciją „Savigyna“ („Samooborona“), „Banderininkai“ ir Ukrainos jaunimo grupės Lietuvoje piešinių ant karo eksponatų parodos „Plieno spalvos“ atidarymas. Parodos skirtos plataus masto karinės Rusijos invazijos į Ukrainą antrosioms metinėms. Parodų globėjas – Seimo Pirminio pavaduotojas dr. Paulius Saudargas.

Ukrainos fotografė M. Syrko nuotraukų paroda „Skulptūros“ siekia parodyti karių naujoje šviesoje ir pakeisti požiūrį į neigiamuosius Ukrainoje. Pasak jos, tai, kas vaizduojama, yra žiauri tikrovė, nes vis daugiau

jaunų ukrainiečių grįžta iš mūsų lauko palūžę, o Ukraina turi imtis esminių pokyčių, kad užtikrintų jiems orų gyvenimą. Todėl, kurdamas stulbinamas menines fotografijas, M. Syrko siekia priversti susimąstyti. Menininkė naudoja įvairias technikas, tyrinėja meno istorijos, socialinių problemų ir žmogaus kūno sąsajas. Žiūrėdama į socialines problemas per portretinės fotografijos prizmę, jį ištraukia į klausimų, susijusių su tapatybe, savęs pateikimu ir kūnu, sprendimą. M. Syrko žmogaus kūną tyrinėja, kaip netobulumo tapatybės ženklą, ir meta iššūkį įprastinei grožio sampratai, pabrėždama žmogiškosios patirties įvairovę ir sudėtingumą.

■ Nukelta | 12 p.

Dr. Raimundas Kaminskas

Vasario 16 d. Kaune, istorinėje Lietuvos Respublikos Prezidentūroje buvo atidaryta ekspozicija „Didžiausia garbė pasveikinti: dovanos Lietuvos Respublikos Prezidentui Antanui Smetonai“. Minint pirmojo Lietuvos valstybės Prezidento Antano Smetonos 150-ąsias gimimo metines, po 90 metų pertraukos

vėl atvertas dovanų Prezidentui kambarys. Šis kambarys Prezidentūroje buvo įrengtas po 1934-aisiais visoje Lietuvoje paminėto A. Smetonos 60 metų jubiliejaus. Dovanas Prezidentui teikė miestų burmistrai ir miestelių atstovai, įvairios bendruomenės, visuomeninės organizacijos, užsienio šalių diplomatinio korpuso nariai, verslo įmonės ir pavieniai asmenys. ■

NEPAŽINTA LIETUVOS GEOGRAFIJA

■ Atkelta iš 10 p.

University Press). Knygoje pristatomi požiūriai į vietovardžių taksonomijas pagal jų klasifikavimo sistemas, tyrimo metodologijos ir pan.

Lietuvai lemta būti trijų pasaulio geo(fil)osofinių mokyklų jungtimi?

Lietuvoje yra palankus mokslinės minties diskursas, kad atkreiptume dėmesį į perkeltinius vietovardžius. Vietovardis – mūsų santykis su konkrečia vieta, aplinka, erdve ir jose gyvenančiais žmonėmis. Čia vietovardis gimsta, gyvena ir miršta. Lietuvoje galėtume išskirti dvi su vietovardžių tyrimais susijusias kryptis: geo(socio)lingvistinę ir geo(fil)osofinę. Pirmoji kryptis yra gana aiškiai išreikšta – tai tarmių tyrimai (Daiva Aliūkaitė, Agnė Čepaitienė, Rima Bakšienė, Violeta Meiliūnaitė, Danguolė Mikulėnienė).

Antrosios krypties ribos – daugiau kontekstinės. Sąsajos su vieta įvairiais aspektais reiškiasi literatūroje (Vigmantas Butkus,

Viktorija Daujotytė, Imelda Vedrickaitė, Viktorija Vidugirytė-Pakerienė), archeologijoje (Vyktintas Vaitkevičius), architektūroje, įskaitant *genius loci* (Almantas Samalavičius, Rasa Čepaitienė). Teatleidžia nepaminėtieji.

Paryškinčiau filosofines sąsajas su vieta (Tomas Kačerauskas, Naglis Kardelis, Justas Kučinskas). Apskritai (tai nebus ambicinga) Lietuva galėtų tapti trijų nepriklausomų geo(fil)osofinių santykio su vieta paradigmų-mokyklų jungtimi: topofilijos (Yi-Fu Tuanas), filotopijos (Arvydas Šliogeris) ir metageografijos (Dmitrijus Zamiatinas).

Ačiu šios knygos autoriui Rimantui Šilagaliui ir jos rengėjams (redaktorei Linai Šilagalienei, maketuotojai Daivai Buikytei), kurie atkreipė dėmesį į mažai nagrinėtą, kartais sparčiai nykstantį arba giliai pasislėpusį Lietuvos paviršiaus sluoksnį (geopalimpsestą, „kalbines fosilijas“), kurio tyrimai atvertų naujas mūsų krašto pažinimo perspektyvas. Autorius yra socialinių mokslų (edukologijos) daktaras, Geografijos edukacijos studijų centro vadovas. ■

Parodose – Rusijos karinės invazijos į Ukrainą tikrovė

■ Atkelta iš 11 p.

Paroda „Plieno spalvos“ – ukrainiečių vaikų dekoruoti iš fronto surinkti karo įrankiai. Ukrainai kenčiant nuo nesibaigiančių rusų raketų atakų, buvo nuspręsta dekoruoti sparnuotųjų raketų atplaišų gabalėlius ir iš jų gaminti pakabukus. Organizuojant paramos loterijas ir parduodant pakabukus, buvo surinktos pirmosios lėšos. Ši iniciatyva įkvėpė surengti parodą, kurioje eksponuojamos mirtinos geležies liekanos – Rusijos okupantų pėdsakai naikinamuose Ukrainos

Karo nusikaltėliai apšaudė Kijevo

miestuose. Parodos autoriai vaikai šiuos eksponatus pavertė tautos nenugalimumo simboliu. Palaikydami iniciatyvą, Ukrainos kariškiai perduoda nevyriausybinėms organizacijoms sparnuotųjų raketų ir sviedinių „Grad“ liekanas. Šia paroda siekiama megzti dialogą su Europos visuomene ir skatinti prisidėti prie lėšų rinkimo Ukrainos gynybos pajėgoms. Pirmoji paroda buvo surengta Lucke, antroji – Varšuvoje. Iki kovo 12 d. parodas galima apžiūrėti Seimo lankytojų centre (Gedimino pr. 60) darbo valandomis. ■

Avdijevka. Karo korespondentų nuotr.

PRO MEMORIA

Doc. dr. Janina Barauskaitė 1937 01 10 – 2024 02 01

kos, teksto lingvistikos, rašybos, skyrybos ir kitų kalbos mokslo sričių specialistė, parengė studentams ir mokytojams skirtas knygas: „Skyrybos pratimai“ (1977), „Leksikologijos pradmenys (leksinė semantika)“ (1979), „Leksikologijos pradmenys (leksikos sluoksniai)“ (1980), „Lietuvių kalbos frazeologizmai“ (1982), „Rašybos pratimai“ (1987), su bendraautoriais – Giedre Čepaitiene, Danguole Mikulėniene, Juozu Pabrėža, Regina Petkevičienė parašė vadovėlį „Lietuvių kalba I“ (1995), straipsnių rinkinį „Prozos žodis ir stilius“ (2001) ir kt. Moksliniuose leidiniuose ir periodikoje paskelbė kelias dešimtis straipsnių. Juose analizavo Šatrijos Raganos, A. Vaičiulaičio, J. Apučio, B. Vilimaitės, R. Granausko, B. Radzevičiaus, J. Baltušio,

Vijokliais apaugusiame balkone

Vasario 1 d. į amžinybę iškeliavo ilgametė buvusio Šiaulių universiteto dėstytoja, lietuvių kalbininkė, Lietuvių kalbos draugijos garbės narė doc. dr. Janina Barauskaitė. „Didžiulė netektis Šiauliams, šimtams buvusių studentų, išėjusių Jos ne tik leksikologijos, rašybos, bet ir Gyvenimo rašybos pradmenų mokyklą“, – šia liūdna proga pažymėjo jos buvęs bendradarbis, Seimo narys, lituanistas doc. dr. Stasys Tumėnas.

Janina gimė ir vaikystę praleido Šaukėnuose (Kelmės r.), 1956 m. baigė Šaukėnų vidurinę mokyklą, prieš keletą metų paminėjusią savo 150-ąsias metines. 1956–1961 m. studijavo lietuvių kalbą ir literatūrą tuometiniame Šiaulių pedagoginiame institute, 1963–1966 m. buvo Lietuvių kalbos ir literatūros instituto aspirantė. 1971 m. apgynė mokslų kandidato (1993 m. nostrifikuotos daktaro) disertaciją „Dabartinės lietuvių kalbos daiktavardžio stilistika“.

Šiaulių pedagoginiame institute (vėliau – Šiaulių universitete) dirbo nuo 1966-ųjų.

Janina Barauskaitė – leksikologė, stilisti-

Per Upynos lieptelį

J. Grušo ir kitų rašytojų meninius tekstus.

Janina užaugo gana neturtingoje, bet švietimo reikšmę gerai supratusioje šeimoje. Kalbinta vieno jubiliejinio gimtadienio proga, ji pasakojo: „Nors mama baigė tik keturis pradžios mokyklos skyrius, stebėjau, kaip ji taisyklingai rašė, mokėjo daugybę eilėraščių. Ypač įstrigo pasakėčios...“

Nuo vaikystės išvaikščiojusi Šaukėnų ir Kelmės krašto apylinkes, buvo tikra gamtos mylėtoja. Pasirenkant gyvenimo kelią, jai didelę įtaką padarė tiek Šaukėnų, tiek vėliau – Šiaulių mokyklų mokytojai: tuometinės Šaukėnų septynmetės mokytoja Julija Mušinskytė, iškilus lituanistas Jonas Adomaitis, pedagoginės mokyklos dėstytoja Janina Misevičienė. Prisimindama savo mokyklinės dienas, Janina pasakojo: „Nors buvau labai kviečiama į gamtos būrelį, <...> bet mane vis labiau viliojo literatūra, kalba.“

Prisiminė ir studijas Pedagoginiame institute: „Institute kalbą studijuoti buvo nesunku. Ypač reiklį dėstytoja buvo Monika

Kuosienė. Žavėjo Vytauto Sirtauto erudicija. Sulaukdavome dėstytojų iš Vilniaus aukštųjų mokyklų. Jeigu, baigusi institutą, būčiau galėjusi rinktis studijas, kelias būtų vedęs į literatūrą.“ Tačiau, gavusi mokytojos diplomą, tuometė absolventė turėjo vykti į paskyrimo vietą. Trejus metus dirbo Telšių rajono Upynos aštuonmetėje, „kur pro langą matyti Šatrija, galima pasiekti Luokę, Ubiškę. Su mokiniais vaikščiojome iki Virvytės, iki Pabalvės ežero“.

Jau pradėjusi savarankiškai ruošti aspirantūrai, būsimoji mokslininkė planavo studijuoti literatūrą: „Bet, kai Pedagoginio instituto Lietuvių kalbos ir literatūros katedros vedėjas Bronius Prėskienis pasiūlė studijuoti kalbą, neatsisakiau...“ Tam ir buvo paskirtas visas po studijų laukęs mokslininkės gyvenimas. Janiną gražiais įspūdžiais ir jausmais prisimins buvę kolegos ir labai gausus būrys Šiaulių universiteto absolventų. „Mokslo Lietuvos“ inf. ■

Mokslo Lietuva

Vyriausiasis redaktorius Jonas Jasaitis
Stilistė-korektorė Gintė Niauraitė
Dizaineris Vilius Zaveckas

Redakcinės kolegijos pirmininkas – Dalius Serafinas, nariai: Alvydas Baležentis, Valentinas Baltrūnas, Valentas Daniūnas, Jonas Dautaras, Vygintas Gontis, Vincas Būda, Regina Kvašytė, Milena Seržantė, Eugenijus Stumbrys, Emilis Urba, Janina Valančiūtė, Raimundas Kaminskas, Algirdas Mikas Žemaitaitis
Redakcijos adresas: J. Basanavičiaus g. 6, LT-01118 Vilnius
El. paštas mokslolietuva@gmail.com
Laikraštis internete: www.mokslolietuva.lt
Redakcija gerbia savo autorių nuomonę ir mintis, net jei ne visada joms pritaria.
Perspausdinant ar naudojant laikraščio „Mokslo Lietuva“ ir jo internetinio puslapio <http://www.mokslolietuva.lt> paskelbtą medžiagą būtina nuoroda į „Mokslo Lietuvą“.

ISSN 1392-7191
Leidžia
UAB „Mokslininkų laikraštis“
SL Nr. 169